

Israel och Afrika

Gazakriget kyler ner israelisk-afrikanska relationer

Aron Lund

Aron Lund

Israel och Afrika

Gazakriget kyler ner israelisk-afrikanska relationer

Titel	Israel och Afrika: Gazakriget kyler ner israelisk-afrikanska relationer
Title	Israel and Africa: The Gaza War Chills Israeli-African Relations
Rapportnr	FOI-R--5619--SE
Månad	Juni
Utgivningsår	2024
Antal sidor	62
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	Säkerhetspolitik
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	A12405
Godkänd av	Daniel Faria
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Omslagsbild: Kenyas president Uhuru Kenyatta undertecknar ett avtal med premiärminister Benjamin Netanyahu under ett statsbesök i Israel våren 2016 (Amir Cohen/TT).

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Denna rapport studerar Israels roll i Afrika och hur den påverkats av det krig som utbröt i Gaza 2023. Israels relationer med Afrika har historiskt sett präglats av tvära kast. Under femtio- och sextiotalen byggde landet upp en omfattande närvaro i Afrika, vilken nästan helt raserades i 1970-talets början, som en följd av Palestinakonflikten. De flesta afrikanska stater normaliserade relationerna efter kalla kriget och fredsprocessens inledning på 1990-talet. Det var dock först efter 2009 som Israel gjorde en ny satsning på att vinna stöd i Afrika. Landets ställning på kontinenten förbättrades ånyo, men sedan krigsutbrottet 2023 har Israel utsatts för hård kritik i Afrika och i det globala syd mer allmänt. Sydafrika har trätt fram som en särskilt inflytelserik röst i frågan. Mycket hänger på hur konflikten utvecklas, men det förefaller ändå troligt att Israel på sikt kan återuppta sitt relationsbyggande i Afrika. Många av de faktorer som gynnade landets ställning på kontinenten kvarstår oförändrade, även om kriget har tvingat fram ett avbrott. Fickor av hårt motstånd lär dock leva kvar i afrikansk politik, inklusive i Nordafrika och inom AU.

Nyckelord: Afrika, Afrikanska unionen, AU, diplomati, Gaza, Israel, Mellanöstern, Nordafrika, Palestina, Sydafrika

Summary

This report studies Israel's role in Africa and how it has been affected by the war that erupted in Gaza in 2023. Historically, Israel's relations with Africa have seen sharp ups and downs. In the 1950s and 1960s, Israel established a substantial presence in Africa, only to see it almost completely erased in the early 1970s, due to the Palestine conflict. Most African nations normalised relations after the Cold War and the start of the peace process in the 1990s. It was only after 2009, however, that Israel again made efforts to win support in Africa. Its position on the continent then improved, but since the start of the war in 2023 Israel has faced harsh criticism in Africa and in the Global South more generally. South Africa has emerged as a particularly influential voice on this issue. Although much depends on the conflict's trajectory, it appears likely that Israel will, over time, be able to resume its relationship-building in Africa. Many of the factors that facilitated deeper ties remain in place, even though the war has forced an interruption. Pockets of rigid resistance are nonetheless likely to remain, including in North Africa and within the AU.

Keywords: Africa, African Union, AU, diplomacy, Gaza, Israel, Middle East, North Africa, Palestine, South Africa

Förkortningar

\$	USA-dollar
ANC	Afrikanska nationalkongressen (Sydafrika) (engelska: <i>African National Congress</i>)
AU	Afrikanska unionen
Ecowas	Västafrikanska staters ekonomiska gemenskap (engelska: <i>Economic Community of West African States</i>)
EU	Europeiska unionen
Hamas	Islamiska motståndsrörelsen (Palestina) (arabiska: <i>Harakat al-muqawama al-islamia</i>)
IAEA	Internationella atomenergiorganet (FN) (engelska: <i>International Atomic Energy Agency</i>)
ICJ	Internationella domstolen (FN) (engelska: <i>International Court of Justice</i>)
FN	Förenta nationerna
MPLA	Folkrörelsen för Angolas befrielse (portugisiska: <i>Movimento Popular de Libertação de Angola</i>)
OAU	Organisationen för afrikansk enhet (engelska: <i>Organisation of African Unity</i>)
OIC	Islamiska samarbetsorganisationen (engelska: <i>Organisation of Islamic Co-operation</i>)
PLO	Palestinska befrielseorganisationen (engelska: <i>Palestine Liberation Organisation</i>)
Swapo	Sydvästafrikanska folkorganisationen (Namibia) (engelska: <i>South-West Africa People's Organisation</i>)
USA	Amerikas förenta stater (engelska: <i>United States of America</i>)
Zanu	Zimbabwes afrikanska nationalunion (engelska: <i>Zimbabwe African National Union</i>)
Zapu	Zimbabwes afrikanska folkunion (engelska: <i>Zimbabwe African People's Union</i>)

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
Förord	8
Exekutiv sammanfattning	9
1 Inledning	11
1.1 Avgränsning, metod och material	12
1.2 Disposition	14
2 Framsteg och bakslag, 1948–2009	15
2.1 Tidigt israelisk-afrikanskt samarbete	16
2.2 Sammanbrottet	19
2.3 Återknutna band på 1990-talet	23
3 "Israel återvänder till Afrika", 2009–23	24
3.1 Netanyahus nysatsning	24
3.2 Normaliseringsavtalen 2020	29
3.3 Israel och Afrikanska unionen	31
4 Israel, Gazakriget och Afrika.....	33
4.1 Israels ställning i Afrika före Gazakriget	33
4.2 Gazakonflikten	37
4.3 Afrikanska reaktioner på kriget	39
4.4 Afrikanska ställningstaganden i FN	41
4.5 AU och Gazakonflikten	44
4.6 Sydafrikas roll	44
4.7 Afrika, Palestina och det globala syd	47
5 Avslutande diskussion	51
5.1 Analys och prognos	51
5.2 Om framtida forskning	54
Referenser	57

Kartor och figurer

Tabell 1: Afrikanska staters diplomatiska relationer med Israel.....	22
Tabell 2: Israeliska ambassader i Afrika, 2023.....	34
Tabell 3: Afrikanska ambassader i Israel, 2023.....	35
Tabell 4: Tidslinje: Gazakriget och afrikanska relationer med Israel.....	38
Figur 1: Afrikanska staters relationer med Israel och Palestina.....	36

Förord

Denna rapport är skriven inom ramen för FOI:s Afrikaprojekt, en del av myndighetens forsknings- och analysstöd till regeringen och regeringskansliet. Afrikaprojektet har under de senaste åren belyst externa aktörers närvaro på den afrikanska kontinenten i flera publikationer:

- Gasinska, Karolina et al., *Foreign military bases and installations in Africa* (FOI-R--4658--SE). November 2019.
- Gasinska, Karolina och Gunnarson, Carina. *EU:s stormakter i Afrika: Frankrikes, Tysklands, Spaniens och Italiens Afrikapolitik under förändring*. (FOI-R--4836--SE). Februari 2020.
- Englund, Johan och Neuman Bergenwall, Samuel. *När de asiatiska stormakterna tar plats: Vilka avtryck gör Kina och Indien i Afrika?* (FOI-R--4986--SE). November 2020.
- Bonnier, Evelina och Hedenskog, Jakob. *The United States and Russia in Africa: a Survey of US and Russian political, economic, and military security relations with Africa*. (FOI-R--5039--SE). December 2020.
- Rock, Anna Ida och Lund, Aron. *Turkiet i Afrika: Afrikapolitikens utveckling under AKP, 2002–22* (FOI-R--5595--SE). Februari 2024.

Denna studie av Israels engagemang i Afrika skiljer sig något från de tidigare rapporterna, genom att den dels fokuserar på de israelisk-afrikanska relationernas historiska utveckling och dels på hur dessa påverkats av en pågående händelse – den konflikt i Gazaremsan som rasar sedan oktober 2023. Förhoppningen är att rapporten både ska kunna tjäna som en introduktion till Israels Afrikapolitik och belysa hur afrikanska stater och institutioner hanterat ett av vår samtids mest omstridda internationella problem, Palestinakonflikten.

Författaren vill tacka Olivier Milland och övriga medlemmar av Afrikaprojektet för en grundlig granskning av innehållet. Per Wikström förtjänar också tack för hjälp med kartan och Karin Blexth för hjälp med rapportens grafiska utformning.

Anna Ida Rock
Projektledare för Afrikaprojektet, FOI
Stockholm, 16 maj 2024

Exekutiv sammanfattning

FOI:s Afrikaprojekt har i många år studerat externa aktörers intressen och uppträdande i Afrika, med rapporter om exempelvis USA, Ryssland, Kina, Frankrike, Indien och andra stater. Dessa studier syftar både till att fördjupa förståelsen av afrikansk säkerhetspolitik och till att undersöka vilken roll kontinenten spelar i internationell politik.

Denna FOI-rapport undersöker Israels politiska och diplomatiska relationer med Afrika och afrikanska stater, med fokus på hur dessa påverkats av det pågående Gazakriget. Rapporten syftar både till att beskriva Israels förhållande till Afrika och de afrikanska staterna och till att undersöka hur afrikanska aktörer förhåller sig till en stor internationell tvistefråga, Gazakriget. Förhoppningen är att den också ska kunna bidra till analysen av Israels utrikespolitik och hjälpa till att klargöra den särskilda roll Palestinafrågan spelar i det globala syds politik.

Israels relationer med Afrika genomgick under 1900-talet stora och dramatiska skiften. Vid Israels grundande, 1948, fanns bara fyra självständiga stater i Afrika: Etiopien, Liberia, Sydafrika och Egypten. Under 1950-talet inleddes en aktiv israelisk diplomatisk kampanj för att knyta band till de stater som då i snabb takt vann självständighet i Afrika. Det arabiska och muslimska Nordafrika förblev slutet och fientligt, men den judiska staten nådde stora framgångar i Afrika söder om Sahara, där man upprättade relationer på ambassadnivå med närmare trettio regeringar. Israel gav ett relativt omfattande bistånd, men militärt stöd och säkerhetssamarbeten präglade många av de viktigaste relationerna. Satsningen var dock kostsam.

En viss kyla kröp in i relationen under 1960-talets slut, delvis på grund av förändringar i afrikansk politik, men också på grund av Israels nya roll som ockupationsmakt efter 1967, förenat med arabiskt och sovjetiskt påverkansarbete. Under denna period grundlades en tradition av afrikansk-palestinsk solidaritet, som än idag påverkar afrikansk politik. I samband med oktoberkriget 1973 förlorade Israel helt det diplomatiska fotfästet i Afrika: nästan alla landets relationer i Afrika avbröts, utom med Sydafrika och ett fåtal andra stater. En viss uppluckring märktes under 1980-talet, men i stort sett förblev Israel en paria i Afrika fram till 1990-talet.

Efter kalla krigets slut och i synnerhet efter det israelisk-palestinska Osloavtalet 1993 upphörde den afrikanska bojkotten. Nästan alla de stater som brutit relationerna kring 1973 normaliserade återigen förbindelserna, och till det kom ytterligare ett antal som aldrig tidigare haft relationer med Israel.

Att relationerna normaliserats innebar dock inte en återgång till 1960-talets sötebrödsdagar. Israel gjorde heller inga större ansträngningar att återuppbygga sitt inflytande i Afrika förrän 2009, då landet under premiärminister Benjamin Netanyahus ledning sjösatte en ny Afrikasatsning. Liksom förra gången stod

säkerhetssamarbeten i centrum, men även handel och andra frågor spelade roll. Under det följande decenniet utvidgade Israel framgångsrikt sitt diplomatiska nätverk, både genom att knyta an till stater man tidigare saknat formella förbindelser med och genom att fördjupa existerande relationer. Landets ställning på kontinenten förbättrades tydligt, trots motstånd från framför allt arabiska stater. Vid 2000-talets början tycktes Israel stå inför fortsatta diplomatiska framsteg, inte minst på grund av de USA-medlade avtal som år 2020 slöts med flera arabiska stater, däribland Marocko och Sudan.

Det israelisk-palestinska krig som utbröt i oktober 2023 har skadat Israels ställning i Afrika. Även om många afrikanska stater försöker undvika att ta tydlig ställning och några har intagit en proisraelisk hållning, har den allmänna trenden varit till Israels nackdel. Afrikanska stater har, särskilt i multilaterala sammanhang, fallit tillbaka på sitt historiska stöd för Palestina. Afrikanska unionen (AU) har gjort mycket hårda uttalanden och överväldigande majoriteter av de afrikanska staterna röstar i strid med Israels önskemål i FN:s generalförsamling. Även om många afrikanska stater nöjer sig med att passivt stödja resolutioner i internationella organ, har vissa regeringar tagit egna initiativ. Algeriet har agerat aktivt i FN:s säkerhetsråd och Sydafrika har spelat en mycket framträdande roll, bland annat genom att inleda en process om påstått israeliskt folkmord i Gaza vid Internationella domstolen (ICJ) i Haag.

Kriget har eldat på en redan existerande afrikansk irritation över upplevt amerikanskt och europeiskt hyckleri, med jämförelser som kontrasterar det västliga stödet för Ukraina mot stödet för Israel. Dessa teman knyter an till starka strömningar i det globala syd, där Palestinafrågan har en särskild symbolisk roll. Ryssland, Kina och andra aktörer tycks efter förmåga försöka utnyttja den friktion detta skapar.

Hur illa tilltygad Israels ställning i Afrika i själva verket är, och hur långsiktig nedgången blir, är svårt att bedöma i dagsläget. Utfallet beror sannolikt i hög grad på hur Gazakonflikten utvecklar sig, det vill säga på krafter som opererar helt utanför afrikansk politik. Det finns dock skäl att tro att Israel på längre sikt, givet att konflikten dämpas, kan fortsätta bygga upp sin ställning i Afrika. De faktorer som gynnade ett afrikanskt närmande till Israel före 2023 har inte försvunnit, och hårda uttalanden från AU verkar sällan avspegla sig i de bilaterala förbindelserna. Möjligheten att den starkt Israelvänlige Donald Trump snart återväljs som USA:s president torde också påverka afrikanska staters kalkyler. Att Israels framgångsrika relationsbyggande i Afrika är satt på paus innebär alltså inte nödvändigtvis att det har avbrutits. Samtidigt är det troligt att israelisk diplomati kommer att möta fortsatt motstånd i delar av Afrika och ha svårare att vinna insteg i AU och vissa andra multilaterala sammanhang.

1 Inledning

FOI:s Afrikaprojekt har under många år studerat externa aktörers närvaro och inflytande i Afrika, främst med fokus på super- och stormakterna USA, Kina och Ryssland, men också EU och medelstora aktörer, som Italien eller Turkiet.

Denna forskning syftar bland annat till att förstå hur utomstående stater påverkar inomafrikanska förhållanden, men den är också ett sätt att följa det globala syds roll i världspolitiken och den roll den afrikanska kontinenten har i de tilltagande geopolitiska spänningarna. Även om ingen av Afrikas stater är en tung spelare i internationell politik, intresserar sig stormakterna för kontinentens strategiska läge, växande ekonomier och rika resursbas, inklusive genom rivaliserande projekt för att påverka och bygga samarbeten med afrikanska stater.

Hur stater som USA, Ryssland, Kina samt de större europeiska länderna och EU agerar i Afrika är relevant för svensk säkerhetspolitik. Dels har det en direkt inverkan på EU:s södra grannskap, dels påverkar det tillgången till och fördelningen av strategiska resurser, och dels kan kontinenten bli scen för kriser där stormaktsrelationer stöps och stöps om i relation till den afrikanska arenan.

Israels förhållande till Afrika är mycket särpräglad, och det har tidigare inte undersökts av FOI. Att studera ämnet kan förhoppningsvis bidra till en fördjupad förståelse för dynamiken i afrikansk politik, särskilt med avseende på medelstora och små externa aktörers påverkansmöjligheter. Det kan också öka förståelsen för Israels utrikes- och säkerhetspolitik, vilken i sig är av stor betydelse i Mellanöstern-Nordafrika, och för Palestinafrågans fortsatt stora symbol- och signalvärde i det globala syd. De omvälvande effekterna av den nuvarande konflikten i Gaza framstår som särskilt intressanta att följa.

Israeliska regeringar har såväl historiskt som i nutid gjort stora satsningar på att utveckla sin ställning i Afrika, delvis motiverade av gängse intressen (handel, säkerhet, med mera) men också för att vinna internationellt stöd och legitimitet. Dessa strävanden har ofta hämmats av Palestinafrågan och konflikterna med det arabiska Nordafrika, ibland på mycket dramatiska vis. De israelisk-afrikanska relationerna har därför vid vissa tillfällen genomgått tumultartade förändringar, främst under åren kring 1973 och 1993 (se kapitel 2 och 3 nedan). Israel utgör i sig ingen tung maktspelare på kontinenten, men afrikanska staters inställning till Israel kan påverka deras relationer med USA eller andra aktörer (se exempelvis avsnitt 3.2). Konflikten har dessutom ofta utnyttjats av utomstående stater för att vinna inflytande i delar av Afrika, främst Nordafrika – däribland av Ryssland, USA och länderna kring Persiska viken. På senare tid har Palestinakonfliktens symbolvärde i det globala syd fångats upp och använts effektivt av bland annat Turkiet och Sydafrika.

Israels förhållande till Afrika har aktualiserats under det gångna året. Det krig som sedan oktober 2023 rasar i och kring Gazaremsan har fått diplomatiska

efterverkningar i det traditionellt propalestinska Afrika, där både Afrikanska unionen (AU) och många enskilda stater har kritiserat Israels offensiv. Fram till 2023 hade Israels ställning på kontinenten under många år stadigt förbättrats, men kriget har lett till nya spänningar i relationerna, både med enskilda afrikanska stater och med AU. Det är ännu oklart hur omfattande eller långvarig den effekten kan bli, och i vilken mån Israel kan reparera och bygga vidare på 2000-talets förbättring av relationerna. Det är en av de frågor som ligger till grund för denna rapport.

Rapportens syfte är att beskriva de israelisk-afrikanska relationernas historiska utveckling, med tyngdpunkten lagd i modern tid och särskilt i 2010- och 2020-talen. Från det utgångsläget ska rapporten också analysera Israels diplomatiska ställning i Afrika i nuläget och hur denna har påverkats av Gazakonfliktens hittillsvarande förlopp, från oktober 2023 till maj 2024. Förhoppningen är att rapporten ska kunna beskriva och i viss mån förklara Israels förhållande till Afrika och de afrikanska staterna, som ett led i FOI:s studier av externa aktörer på kontinenten. Därigenom kan rapporten förhoppningsvis också fördjupa förståelsen av Israels utrikespolitik och belysa Palestinafrågans särskilda ställning inom det globala syd.

För detta ändamål uppställer rapporten två forskningsfrågor:

- Hur ser Israels förhållande till Afrika och de afrikanska staterna ut, och hur har det utvecklats från Israels grundande 1948 fram till idag, med särskilt fokus på senare tid?
- Hur har Gazakriget inverkat på de israelisk-afrikanska relationerna och hur kan dessa komma att utvecklas framgent?

1.1 Avgränsning, metod och material

Föreliggande rapport utgör ingen heltäckande genomgång av Israels förhållande till Afrikas folk och stater, ett ämne som vore mycket omfattande. Den begränsar sig istället till att överskådligt presentera Israels förhållande till kontinenten och de afrikanska staterna ur ett politiskt perspektiv. Den granskar, som konstaterats ovan, särskilt hur relationerna sett ut under 2000-talet och hur de har påverkats av den israelisk-palestinska konflikt som utbröt 2023. Detta görs genom en huvudsakligen kronologisk framställning av de israelisk-afrikanska relationernas utveckling, vars tyngdpunkt ligger i 2000-talet och särskilt 2020-talet (kapitel 2, 3 och 4), följt av ett avslutande kapitel med sammanfattande och framåtblickande analys (kapitel 5).

Fokus ligger med andra ord på den *politiska* aspekten av de israelisk-afrikanska relationerna, och särskilt utvecklingen i närtid. Ekonomiska, militära och kulturella aspekter på Israels engagemang i Afrika behandlas i den mån detta framstår som nödvändigt eller belysande, men utvecklas inte i detalj. I det avseendet skiljer sig denna rapport från vissa tidigare rapporter från FOI:s

Afrikagrupp. I dessa rapporter har de externa aktörernas engagemang i Afrika analyserats utifrån en mer eller mindre fast struktur, uppbyggd kring fyra specialkapitel om olika typer av förbindelser: (1) politisk-diplomatiska relationer, (2) ekonomiska relationer, (3) militära och säkerhetsmässiga relationer, samt (4) kulturellt inflytande och informationspåverkan.¹ Så är inte fallet med denna rapport. Det medför att den inte i alla avseenden lämpar sig för direkta jämförelser mellan Israels och andra externa aktörers roller i Afrika. Det nuvarande upplägget möjliggör däremot en mer effektiv analys av de speciella omständigheter som står i fokus för rapporten, nämligen effekterna av den konflikt i Gaza som utbröt 2023.

Inga intervjuer har genomförts under arbetets gång, men vissa primärkällor används. Dit hör exempelvis resolutioner och uttalanden från Organisationen för afrikansk enhet (OAU) och dess nutida arvtagare AU, samt från israeliska ledare och myndigheter. Rapporten bygger dock huvudsakligen på sammanställningar och analys av sekundärkällor, inklusive akademisk forskning, medierapportering och tankesmedjepublikationer. Information och analyser från forskningsinstitut och tankesmedjor i Israel, exempelvis Moshe Dayan-centret och Institutet för nationella säkerhetsstudier (INSS), samt från Afrika, som Institutet för Säkerhetsstudier (ISS) i Sydafrika, kompletteras med internationella tankesmedjor som Sipri (Sverige), Ifri (Frankrike) och Brookings (USA).

Kapitel 2, om Israels 1900-talshistoria i Afrika, bygger i hög grad på tidigare forskning, däribland av professor Zach Levey (aktiv bland annat vid universiteten i Haifa, Israel, och Colorado, USA) och Arye Oded (författare, akademiker och tidigare israelisk diplomat i Afrika).² Kapitel 3, som redogör för perioden från 1990-talet till 2023, baseras på sammanställningar gjorda av olika tankesmedjor och institut, samt på rapporteringen i medier från flera länder. Författarens egen analys och sammanställning av medierapporter blir än mer framträdande i källmaterialet för kapitel 4, vilket främst behandlar utvecklingen under det gångna året.

De flesta källor är engelskspråkiga, men rapporten nyttjar även textmaterial på franska, arabiska och svenska. Handlingar från AU och tidigare OAU publiceras på bland annat engelska, franska och arabiska. Författaren talar inte hebreiska, och bristen på tillgång till hebreiskspråkiga medierapporter och israeliska myndighetskällor utgör en tydligt hämmande begränsning. Problemet kompenseras i någon grad av den rikliga engelskspråkiga utgivningen från israeliska medier och tankesmedjor, samt i vissa fall myndigheter.

¹ För en lista över dessa rapporter, se förordet.

² Levey, Zach (2004). "Israel's Strategy in Africa, 1961–67". *International Journal of Middle East Studies*. Nr. 36, s. 71–87; Levey, Zach (2008). "Israel's Exit from Africa, 1973: The Road to Diplomatic Isolation". *British Journal of Middle Eastern Studies*. Vol. 35. Nr. 2, s. 204–26.

Texten är skriven under våren 2024, även om den i viss mån bygger på eller drar nytta av tidigare studier. Den behandlar ingen information som framkommit efter maj 2024.

1.2 Disposition

Denna rapport beskriver först kortfattat hur Israels ställning i Afrika har utvecklats historiskt, fram till 2023. Den summerar därefter läget efter Gazakrigets utbrott i oktober 2023 och diskuterar avslutningsvis tänkbara framtidsscenarier för de afrikansk-israeliska relationerna.

Texten är indelad i fem numrerade kapitel (exempelvis ”1 Inledning”), vilka i sin tur indelas i numrerade avsnitt (exempelvis ”1.2 Disposition”).

Kapitel 2–5 utgör rapportens empiriska och analytiska kärna. Kapitel 2 beskriver mycket kortfattat Israels historiska förhållande till Afrika och de afrikanska ländernas politik, från statens grundande fram till 2000-talets början. Kapitel 3 beskriver den israeliska nysatsning på Afrika som inleddes under 2000-talets första årtionde, och utvecklingen fram till 2023. Kapitel 4 undersöker hur Gazakonflikten har påverkat Israels förhållande till Afrika och kontinentens stater sedan 2023. Kapitel 5 sammanfattar överskådligt de tidigare kapitlen, erbjuder avslutande analys och diskussion och lämnar vissa förslag på fortsatt forskning.

2 Framsteg och bakslag, 1948–2009

Israel grundades 1948, vid en tid då nästan hela Afrika dominerades av europeiska kolonialmakter och låg under brittiskt, franskt, portugisiskt eller annat styre. När Förenta nationerna (FN) år 1947 beslutade att dela det brittiska Palestinamandatet i två stater, en judisk och en arabisk-palestinsk, fanns bara fyra afrikanska stater i församlingen. Liberia och Sydafrika stödde förslaget och Etiopien lade ner sin röst, men det arabiska Egypten röstade nej – och gick i krig när Israel utropades följande år.

Fler afrikanska länder började vinna självständighet under 1950-talet. År 1960 bildades sjutton nya stater och fler följde under resten av 1960- och 1970-talet. I juni 1977 blev Djibouti kontinentens femtionde oberoende stat, och vid det laget återstod bara enstaka efterslänrare på vägen till självständighet.³ De afrikanska staterna hade därmed blivit FN:s största medlemsgrupp.

Israels diplomatiska engagemang i Afrika var inledningsvis litet. Landet hade andra prioriteringar direkt efter sitt bildande, och det fanns hur som helst inte många afrikanska stater att söka kontakter med. Den israeliska närvaron växte emellertid snabbt under 1950- och 1960-talen, och landet utvecklade en imponerande diplomatisk närvaro. I början av 1970-talet följde en lika snabb som dramatisk krasch, på grund av Palestinafrågan, och Israel var därefter i princip isolerat i afrikansk politik. Detta ändrades återigen i samband med kalla krigets slut och de israelisk-arabiska fredssamtal som inleddes på 1990-talet. De sedan 1970-talet brustna israelisk-afrikanska banden återknöts då inom loppet av bara några år, och flera afrikanska stater som aldrig tidigare haft formella förbindelser med Israel upprättade sådana. Israel lyckades emellertid aldrig återuppygga det inflytande landet åtnjutit under 1960-talet.

I detta kapitel tecknar avsnitt 2.1 mycket kortfattat Israels blomstringsperiod i Afrika söder om Sahara, på 1950- och 1960-talen. Avsnitt 2.2 ägnas åt den plötsliga afrikanska brytningen med Israel kring 1973, samt dess efterspel fram till kalla krigets slut. Avsnitt 2.3 beskriver de återupptagna israelisk-afrikanska förbindelserna under 1990-talet och en bit in på 2000-talet.

³ Rhodesia förklarade sig oberoende från Storbritannien 1965, men förblev under vitt minoritetsstyre till 1980 och erkändes aldrig internationellt. Sedan 1980 är landet självständigt under namnet Zimbabwe. Namibia blev självständigt från Sydafrika 1990, Eritrea från Etiopien 1993 och Sydsudan från Sudan 2011. Spanien lämnade Västsahara 1975, men området har ockuperats av Marocko och förblir i världssamfundets ögon ett icke-avkoloniserat territorium. En västsaharisk exilregering erkänns som fullvärdig medlemsstat av AU, men inte av FN.

2.1 Tidigt israelisk-afrikanskt samarbete

Under Israels ”gyllene årtionde” i Afrika, ungefär 1957–67, nådde landet stora politiska och diplomatiska framgångar på kontinenten, som en följd av målmedvetna, intensiva och kostsamma satsningar. Israels insatser koncentrerades inledningsvis i Västafrika, men sedan allt mer, från 1960-talets början, i Östafrika.⁴

Det israeliska intresset för Afrika drevs delvis av realpolitiska intressen. Israel sökte legitimitet och internationella kontakter där de stod att finna, och Afrika passade väl in i landets så kallade periferidoktrin, om värdet av att odla kontakter i ryggen på den fientliga arabvärlden. ”Vägen till Kairo kommer att gå genom Bamako och Abidjan”, fastslog premiärminister Levi Eshkol i samband med en sjustatsturné genom Afrika under försommaren 1966.⁵

Satsningarna på Afrika var också ett försök att parera de arabiska oljestaternas växande inflytande i tredje världen och hindra att Israel utestängdes ur den framväxande syd-syd-politiken. Att landet uteslöts från den afroasiatiska Bandungkonferensen 1955, och att konferensen antog ett Palestinavänligt uttalande, sågs som en varningssignal.⁶ Israeliska ledare reagerade snabbt med att skicka ut diplomater till de afrikanska territorier som börjat röra sig mot snar självständighet, för att lägga grunden för framtida relationsbyggen.⁷ Casablancakonferensen 1961, som samlade nord- och västafrikanska stater och uttalade kraftfullt stöd för palestinierna, kom att spela samma roll, genom att egga Israel till ökade ansträngningar i Afrika.⁸

Starkt politiskt ledarskap och personliga och ideologiska övertygelser bidrog också till Afrikasatsningarna. En viktig drivkraft bakom relationsbyggandet med afrikanska länder var Golda Meir, utrikesminister 1956–66 och premiärminister 1969–74. Arye Oded, som tjänstgjort som Israels ambassadör i flera afrikanska länder, understryker att Meir och andra israeliska ledare på 1950- och 1960-talen kombinerade Afrikapolitikens pragmatiska och realpolitiska dimensioner med en djupt känd personlig idealism, till och med altruism. Detta yttrade sig både genom en upplevd samhörighet med Afrikas svarta befolkning, grundad i den judiska erfarenheten av rasistisk förföljelse, och i en iver att stödja de framväxande afrikanska nationerna med erfarenheter från Israels eget unga statsbygge.⁹

⁴ Levey (2004). ”Israel's Strategy in Africa, 1961–67”, s. 73, 76 ff.

⁵ Oded, Arye (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy—Expectations and Disenchantment: Historical and Diplomatic Aspects”. *Israel Studies*. Vol. 15, nr. 3, s. 130.

⁶ Se Bandungkonferensens sluttuttalande, punkt E 1, i CVCE (2017). ”Final Communiqué of the Asian-African conference of Bandung (24 April 1955)”. Centre virtuel de la connaissance sur l'Europe. 1 mars.

⁷ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 128.

⁸ A. a., s. 123–4.

⁹ A. a., s. 125–6.

Dessa olika drivkrafter omsattes bland annat i relativt omfattande biståndssatsningar.¹⁰ Mashav, utrikesministeriets organ för bistånd och utvecklingsstöd, arbetade på flera olika vis, men kanske främst med utbildningsinsatser, både på plats i Afrika och genom att bjuda in afrikaner till träningsprogram i Israel. Tiotusentals afrikaner genomgick israeliska träningsprogram under Mashavs storhetstid i Afrika, 1958–71, i exempelvis moderna jordbruksmetoder, bevattningsteknik och torrjordsodling, upprättandet av ungdomsorganisationer och sjukvård. Organisationen hade mer än 2 700 utsända på kontinenten, främst för projekt i jordbrukssektorn.¹¹ Den amerikanske Israelexperten Bernard Reich har konstaterat att medan många amerikanska och västeuropeiska biståndsarbetare föredrog ”luftkonditionerade kontor och klädde sig i vit skjorta, kostym och slips”, utmärkte sig de israeliska jordbruksteknikerna genom att leva under enkla villkor, gå i ”khakikortbyxor och kortärmade, kraglösa tröjor” och arbeta sida vid sida med bönder på fälten.¹²

Biståndet tjänade som ett värdefullt stöd till den diplomatiska expansionen. Israels första ambassad i Afrika öppnades i Accra, Ghana, 1957.¹³ Under det följande årtiondet, när en mängd nya stater etablerades i Afrika söder om Sahara, etablerade Israel förbindelser med nästan samtliga av dem, och upprättade ambassader även i mycket små och fattiga länder. Det arabiska och muslimska Nordafrika förblev däremot en fientlig zon, där Arabförbundets medlemsstater upprätthöll en total bojkott och vägrade att erkänna den israeliska statsbildningens legitimitet. I synnerhet Egypten, då under Gamal Abdel-Nasser (president 1954–70), utgjorde ett politiskt och militärt problem för Israel.

Vid tiden för sexdagarskriget, 1967, hade Israel upprättat diplomatiska relationer med 32 av de 38 afrikanska nationer som dittills uppnått självständighet, det vill säga nästan samtliga oberoende stater söder om Sahara. Det fanns då 29 israeliska ambassader i Afrika, en mycket hög grad av diplomatisk närvaro. Det kan jämföras med Israels då 67 ambassader i övriga världen.¹⁴

Israel framstod för länderna söder om Sahara som en attraktiv partner, eftersom landet gav teknologiskt stöd och bistånd på en nivå som annars var förbehållen stormakterna, utan att, likt dessa, kunna misstänkas för att vilja inkräkta på de nyss självständiga nationernas suveränitet. Afrikanska stater såg inte heller, vid denna tid, samarbeten med Israel som ett direkt ställningstagande i kalla krigets öst-väst-konflikt. Israel påminde alltså under denna period på flera sätt om Sverige, vars u-landsbistånd till Afrika samtidigt utvecklades kraftigt. Israels litenhet var dessutom en fördel i sig, i kombination med att landet var ungt, hade en stark identitet som jordbrukarnation och befann sig i en rask uppbyggnads-

¹⁰ Reich, Bernard (1964). ”Israel’s Policy in Africa”. *Middle East Journal*, vol. 18, nr. 18.

¹¹ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 131.

¹² Reich (1964). ”Israel’s Policy in Africa”, s. 17.

¹³ Levey (2004). ”Israel’s Strategy in Africa, 1961–67”, s. 73.

¹⁴ A. a., s. 83; Levey (2008). ”Israel’s Exit from Africa, 1973”, s. 207.

och moderniseringsfas. Många afrikanska länder såg likheter med sin egen situation.¹⁵

Israels utrikespolitik låg vid denna tid i hög utsträckning i linje med de värderingar och intressen som präglade staterna söder om Sahara. Under 1960-talet kritiserade Israel regelmässigt Sydafrika, röstade för FN:s fördömanden av apartheidsystemet och stämde under statsbesöken in i gemensamma uttalanden mot kolonialism, rasdiskriminering och apartheid.¹⁶ Israel bojkottade också den vita regimen i Rhodesia, dagens Zimbabwe, och gav finansiellt (kanske även militärt) stöd till en av landets svarta motståndsrörelser, Zanu – även om det delvis berodde på att man ville marginalisera den rivaliserande gerillan Zapu, stödd av Egypten.¹⁷

Den säkerhetspolitiska dimensionen av Israels samarbete med Afrika var hela tiden viktig, och blev allt viktigare med åren. Israel drev en mängd olika säkerhets- och militärrelaterade samarbeten med afrikanska stater, typiskt sett genom försvarsministeriet eller underrättelsetjänsten Mossad. Dessa samarbeten blev en särskilt framgångsrik aspekt av det israeliska relationsbyggandet med de nyupprättade afrikanska staterna, och omfattningen växte snabbt. Mot slutet av sin afrikanska storhetstid, 1966, bedrev Israel någon form av säkerhets- eller militärsamarbete med minst sjutton afrikanska länder, inklusive vapenexport, rådgivning, underrättelsesamarbeten och träning.¹⁸

De stora satsningarna i Afrika var dock inte billiga, och de blev allt svårare att upprätthålla. Enligt historikern Zach Levey, aktiv bland annat vid universiteten i Haifa, Israel, och Colorado, USA, började det under 1960-talet stå klart att Israel hade tagit på sig en större uppgift än landet egentligen kunde hantera.

Under 1966 spenderade exempelvis Mashav 60 procent av sin rätt betydande årsbudget i Afrika.¹⁹ Ledande politiker och tjänstemän hade vid det laget börjat ifrågasätta Afrikapolitikens kostnader och resultat, samtidigt som dess inre motsättningar börjat göra sig påminda. Utrikesministeriet irriterades av försvarsministeriets och underrättelsetjänstens samarbeten med instabila och auktoritära regimer i Afrika, exempelvis i Uganda, vilka stundom kom i vägen för det diplomatiska arbetet. I början av 1966 skrev Moshe Bitan, ministeriets vice generaldirektör, med ansvar för Afrikafrågor, i ett internt memorandum till utrikesminister Abba Eban att Israel ”utan något objektivt skäl har upprättat ett säkerhetsimperium i Afrika” och att detta underminerade israelisk diplomati och skapade politiska risker.²⁰

¹⁵ Reich (1964). ”Israel’s Policy in Africa”, s. 19–20.

¹⁶ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 130.

¹⁷ Mack, Eitay (2021). ”When Israel supported boycotts against a white supremacist regime”, +972 Magazine. 10 mars.

¹⁸ Levey (2004). ”Israel’s Strategy in Africa, 1961–67”, s. 72.

¹⁹ A. a., s. 80.

²⁰ A. a., s. 81–82.

Inom regeringen noterade man också att många afrikanska stater obekymrat fortsatte rösta till stöd för palestinerna i FN, trots bistånd och lån från Israel, samtidigt som det israelisk-afrikanska handelsutbytet inte alls motsvarade de förväntningar man tidigare hade haft. Kostnadsfrågan var svår att bortse från, eftersom Israel 1966–67 genomled en ekonomisk kris som hade tvingat fram hårda allmänna sparkrav.²¹

2.2 Sammanbrottet

I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, samtidigt som Afrikapolitiken ifrågasattes internt och hotades av nedskärningar, började de politiska förutsättningarna för Israels närvaro i Afrika försämrats i snabb takt.

Problemen hopade sig i snabb takt efter sexdagarskriget i juni 1967. Under kriget ockuperade Israel flera arabiska landområden. Ett av dem, Sinaihalvön, tillhörde dessutom ett afrikanskt arabland, Egypten. I omvärlden hade många dittills betraktat Israel som ett hotat och sårbart land, ansatt på alla sidor av fientliga grannstater. Den bilden började snabbt förändras efter 1967, i och med att den israeliska krigsmakten hade visat sig enormt överlägsen de samlade arabiska styrkorna och dessutom började motta storskaligt stöd från USA. Att Israel genast började bebygga de erövrade områdena med judiska bosättningar grumlade ytterligare den gamla bilden av en utsatt stat som bara velat värja sig mot hotfulla grannar. Försöken att utvidga Israels territorium med militärmakt rörde dessutom vid en särskilt öm punkt för Afrika, vars säkerhetsarkitektur reglerades av principen om de ärvda postkoloniala gränsernas okränkbarhet – helt nödvändig för en kontinent med snörräta kartlinjer och outtömlig potential för etnisk separatism.²²

Den förändrade synen på Israel i Afrika hade även andra skäl. I hög grad verkar den ha avspeglat förändringar i Afrikas och tredje världens politik. Avkoloniseringen var nu inne i sitt blodiga slutskede, med pågående frihetskrig i flera av kontinentens sista kolonier, och den internationella diskursen kring Afrika skiftade. Många stater söder om Sahara hade börjat omhulda befrielseströrelsernas revolutionära ideologier, och man gav starkt stöd till väpnade grupper som Afrikanska nationalkongressen (ANC, i Sydafrika), Folkörelsen för Angolas befrielse (MPLA) eller Sydvästafricanska folkorganisationen (Swapo, i Namibia). Steget var kort till att även lovsjunga Palestinska befrielseorganisationen (PLO), som i sin tur gärna knöt kontakter med afrikanska gerillagrupper och nya stater.

²¹ A. a., s. 80–81.

²² Oded (2010). "Africa in Israeli Foreign Policy", s. 134. OAU fastslog denna princip i sitt första toppmöte i Kairo 1964. Se OAU (1964). "Border Disputes Among African States [sic!]" (AHG/Res. 16(I)).

Ideologiska övertygelser förenades med gemensamma intressen, praktiska överväganden och externa aktörers inflytande. Många av kontinentens stater hade tagit ärligt intryck av arabländernas mångåriga aktivism i FN och Alliansfria rörelsen, och sökte allianser inom tredje världen – men många hoppades nu också på dusörer från de arabiska oljestaterna. Även Sovjetunionens skärpta Israelfientlighet efter 1967 kom att spela stor roll.

Israel började, allt sammantaget, i många afrikaners ögon knytas till kolonialism och imperialism, kontinentens två stora gissel. I den politiska retoriken jämfördes det israeliska agerandet i Palestina och andra ockuperade områden allt oftare med rasrepressionen i Rhodesia och Sydafrika. För att kompensera för det falnande stödet i subsahariska Afrika drog sig den israeliska regeringen samtidigt närmare just Rhodesia och Sydafrika, vilket förstärkte den uppfattningen.

Enstaka afrikanska regeringar hade börjat kyla ner eller säga upp relationerna redan 1967, och synen på Israel hårdnade mycket snabbt under de följande åren. Men det var 1973 som Israels position i Afrika plötsligt bröt samman.²³

I september 1973 deltog nästan samtliga de afrikanska länder med vilka Israel hade förbindelser vid Alliansfria rörelsens kongress i Alger, som hyllade ”det palestinska folkets kamp mot kolonialism, sionism och rasism” och krävde en fullständig bojkott av Israel.²⁴ Det arabisk-israeliska kriget i oktober 1973 utlöste därefter en våg av afrikanska avståndstaganden från Israel, och när året gick mot sitt slut hade nästan samtliga afrikanska stater helt klippt av förbindelserna. De fyra undantagen bekräftade bara regeln: det vita apartheidstyret i Sydafrika, två småstater i Sydafrikas skugga, Lesotho och Swaziland (nu Eswatini), samt Malawi, en udda fågel i afrikansk politik som också vägrade bryta banden med Pretoria. För en lista över när afrikanska stater avslutade sina relationer med Israel, se tabell 1. (Observera dock att brutna diplomatiska relationer är en mycket stark markering mot en annan regering, men inte i sig liktydigt med ett ifrågasättande av den israeliska statens existensberättigande, vilket var den mer radikala linje som vid denna tid drevs av arabländerna.)

Sommaren 1975 fastslog OAU vid sitt toppmöte i Kampala, Uganda, att ”rasistregimen i det ockuperade Palestina och rasistregimerna i Zimbabwe och Sydafrika har ett gemensamt imperialistiskt ursprung”. Mötet beslöt också om bojkott av Israel, fullt stöd för den palestinska kampen och att gemensamt med PLO utarbeta en strategi ”syftande till Palestinas befrielse, eftersom Palestina är en afrikansk fråga”.²⁵ Den enda nej-rösten till denna radikalt propalestinska hållning kom från Zaire (nu formellt Demokratiska republiken Kongo, här Kongo-Kinshasa), även om Ghana, Sierra Leone, Senegal och Liberia lade ner sina röster. Alla övriga medlemsstater röstade för resolutionen. I november

²³ För en detaljerad beskrivning av detta förlopp, se Levey (2008). ”Israel’s Exit from Africa, 1973”.

²⁴ A. a., s. 215.

²⁵ OAU (1975). ”Resolution of the Question of Palestine” (AHG/Res. 77 [XII]).

samma år antog FN:s generalförsamling en resolution, 3379, som fastslog att ”sionism är en form av rasism”. Av de afrikanska medlemsländerna stödde 29 resolutionen, medan fem motsatte sig den och tolv avstod eller undvek voteringen.²⁶

Det spirande samarbete som präglat relationerna mellan Israel och Afrika söder om Sahara under 1960-talet var med andra ord som bortblåst, ersatt av djup fientlighet. En del stater upprätthöll dock förbindelser i hemlighet efter brytningen på 1970-talet, särskilt i säkerhetsfrågor, och Israel tilläts driva intressekontor i Elfenbenskusten, Ghana, Kenya och Togo.²⁷

Mot slutet av 1970-talet var Israels inflytande i Afrika på den absoluta botten, med pariastaten Sydafrika som enda meningsfulla partner. Landet uppnådde dock en viktig framgång 1979, när Gamal Abdel-Nassers efterträdare, Anwar al-Sadat, slöt fred och drog Egypten ur den arabisk-israeliska konflikten. Den egyptiska helomvändningen var strategiskt betydelsefull, men effekten i Afrika var begränsad, trots att många afrikanska stater hade nämnt solidaritet med Egypten som ett av sina skäl att bryta relationerna med Israel. Egypten etablerade heller aldrig varma eller förtroendefulla relationer med Israel efter fredsavtalet.

Under 1980-talet började den afrikanska isoleringsstrategin likväl luckras upp något, och ett mindre antal afrikanska länder återupptog efter hand relationerna: Zaire 1982, Liberia 1983, Elfenbenskusten 1986, Kamerun 1986, Togo 1987, Kenya 1988 samt Etiopien och Centralafrikanska republiken 1989.²⁸ I stort sett förblev dock de diplomatiska relationerna mellan Israel och Afrika bottenfrusna från 1973 till det kalla krigets slut.

²⁶ Se FN-dokumentet A/RES/3379 och A/PV.2400, tillgängliga via www.undocs.org. De afrikanska stater som röstade nej var Centralafrikanska republiken, Elfenbenskusten, Eswatini/Swaziland, Liberia och Malawi. Resolution 3379 upphävdes 1991 genom ett nytt beslut i generalförsamlingen, resolution 46/86.

²⁷ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 135–6.

²⁸ Författarens sammanställning, med stöd främst i Levey (2008). ”Israel’s Exit from Africa, 1973”; Le Gouriellec, Sonia (2023). ”Israël-Hamas : les pays d’Afrique subsaharienne dans la guerre de Soukkot”. *Le Grand Continent*. 20 okt.

Tabell 1: Afrikanska staters diplomatiska relationer med Israel

Länder kodade i grönt har aldrig brutit med Israel. Länder kodade i gult har brutit med Israel, eller vägrade länge etablera relationer, men ändrade inställning under 1990-talet. Länder kodade i rosa har brutit relationerna och aldrig återupptagit dem (eller i Nigers fall, återigen avbrutit dem). Länder kodade i rött har aldrig haft normala förbindelser med Israel.

Källa: Författarens sammanställning, främst utifrån Oded (2010). "Africa in Israeli Foreign Policy", s. 140–1.

Stat	Avbrutna relationer	Återupptagna/inledda relationer
Algeriet		
Angola		16 april 1992
Benin	9 okt. 1973	17 juli 1992
Botswana	12 nov. 1973	7 dec. 1993
Burkina Faso	10 okt. 1973	4 okt. 1993
Burundi	16 maj 1973	1 mars 1995
Centralafrikanska republiken	21 okt. 1973	16 jan. 1989
Djibouti		
Egypten		26 mars 1979
Ekvatorialguinea	14 okt. 1973	5 dec. 1993
Elfenbenskusten	8 nov. 1973	16 dec. 1985
Eritrea		24 maj 1993
Eswatini		
Etiopien	23 okt. 1973	3 nov. 1989
Gabon	29 okt. 1973	29 sept. 1993
Gambia	26 okt. 1973	14 sept. 1992
Ghana	28 okt. 1973	9 aug. 1994
Guinea	6 juni 1967	20 juli 2016
Guinea-Bissau		10 mars 1994
Kamerun	13 okt. 1973	26 aug. 1986
Kap Verde		27 juli 1994
Kenya	1 nov. 1973	23 dec. 1988
Komorererna		
Kongo-Brazzaville	31 dec. 1972	14 juli 1991
Kongo-Kinshasa	4 okt. 1973	12 maj 1982
Lesotho		
Liberia	2 nov. 1973	13 aug. 1983
Libyen		
Madagaskar	20 okt. 1973	27 jan. 1994
Malawi		
Mali	5 jan. 1973	
Marocko		10 dec. 2020
Mauretanien	27 okt. 1999	22 mars 2009
Mauritius	15 juni 1976	29 sept. 1993
Moçambique		26 juli 1993
Namibia		21 jan. 1994
Niger	5 jan. 1973	28 nov. 1996 – 22 april 2002
Nigeria	25 okt. 1973	4 maj 1992
Rwanda	8 okt. 1973	10 okt. 1994
São Tomé och Príncipe		16 nov. 1993
Senegal	28 okt. 1973	4 aug. 1994
Seychellerna		30 juni 1992
Sierra Leone	27 okt. 1973	27 maj 1992
Somalia		
Sudan		(Process inledd 2020.)
Sydafrika		
Sydsudan		28 juli 2011
Tanzania	19 okt. 1973	24 febr. 1995
Tchad	28 nov. 1972	20 jan. 2019
Togo	21 sept. 1973	9 juni 1987
Tunisien		
Uganda	30 mars 1972	26 juli 1994
Zambia	26 okt. 1973	25 dec. 1991
Zimbabwe		26 nov. 1993

2.3 Återknutna band på 1990-talet

Vid 1990-talets början ändrades förutsättningarna helt och hållet. Det kalla kriget tog slut, Sovjetunionen mildrade sin syn på Israel för att strax därefter kollapsa, och Israel gick in i fredsprocesser med de arabiska staterna och med PLO. Under 1991 öppnades israelisk-arabiska fredssamtal i Madrid och 1993 följde Osloavtalet mellan Israel och PLO, med sikte på fredlig samexistens genom en tvåstatslösning.

På bara några år hade alltså östblocket brutit samman, arabvärldens syn på Israel modererats, och Israel tagit stora steg mot en fredlig lösning på Palestinafrågan, samtidigt som PLO – det palestinska folkets internationellt erkända representant – hade upprättat egna förbindelser med Israel. Denna omvälvande utveckling återspeglades omedelbart i de afrikanska staternas attityd. En snabb islossning följde och de diplomatiska bojkotter som inletts på 1970-talet upphörde. Mellan 1991 och 1995 återknöt närmare 25 afrikanska stater banden med Israel.²⁹ För en lista över när enskilda stater återetablerade sina diplomatiska relationer med Israel, se tabell 1.

Israel mötte dock fortsatt motstånd i Afrikas muslimska delar. Förnyad friktion följde dessutom när fredsprocessen stagnerade under premiärminister Benjamin Netanyahus första regering, 1996–99, och i samband med det blodiga palestinska uppror, al-Aqsa-intifadan, som utbröt år 2000.

Sydafrika, som varit en ivrig tillskyndare av israelisk-palestinsk fred, skärpte exempelvis tonen mot Israel under intifadan, och år 2002 anklagade president Thabo Mbeki Israel för att återupprepa det sydafrikanska apartheidstyrets misstag.³⁰

Efter ombildningen av OAU till AU samma år ledde påtryckningar från Libyen, en viktig finansiär för unionsprojektet, till att Israel fräntogs det observatörs-medlemskap man dittills haft i OAU.³¹ Trots att unionen tenderar att undvika ställningstaganden i utomafrikanska frågor, fortsatte också AU att årligen uttala stöd för Palestinas sak och fördöma Israels ockupation. (Se avsnitt 3.3.)

En viktig skillnad mellan 1960-talets israeliska engagemang i Afrika och de relationer som återupprättades på 1990-talet tycks ha varit att Israel inte längre prioriterade satsningar på kontinenten. Detta skulle komma att ändras en bit in på 2000-talet, vilket diskuteras i nästa kapitel.

²⁹ Le Gouriellec (2023). "Israël-Hamas."

³⁰ Reuters (2002). "Mbeki: Israel Repeating Mistakes of Apartheid Rulers". *Haaretz*. 12 april.

³¹ Bassist, Rina (2021). "For Israel's Acceptance to the AU as Observer Reveals Continental Divides". Moshe Dayan-centret för Mellanöstern- och Afrikastudier. 28 okt.

3 "Israel återvänder till Afrika", 2009–23

Under 2000-talets början föreföll Afrika lågt prioriterat i israelisk utrikespolitik, även om landet nu hade återupprättat normala diplomatiska förbindelser med de flesta stater i Afrika söder om Sahara.

Efter Benjamin Netanyahus andra tillträde på premiärministerposten, 2009, inledde emellertid Israel en ny satsning på att fördjupa de politiska och ekonomiska förbindelserna med afrikanska länder. Satsningen fortskred under 2010-talet och rönt framgång. År 2023 hade Israel upprättat förbindelser med 44 av kontinentens 54 stater. Nu var det alltså de stater som vägrade ha förbindelser med Israel som blivit en liten och krympande minoritet. Särskilt noterbart var att bojkotten mot Israel bland de muslimska och arabiska länderna i norra Afrika hade börjat luckras upp, delvis på grund av påtryckningar och medling från USA.

Ockupationen av Palestina och de återkommande konflikterna i Gazaremsan fortsatte emellertid att hämma det israeliska inflytandets utveckling i Afrika. Palestinafrågan lade exempelvis hinder i vägen för upprepade israeliska försök att erhålla en observatörsplats i AU.

I detta kapitels avsnitt 3.1 beskrivs den israeliska Afrikasatsning som inleddes under Netanyahus andra regeringsperiod, från 2009 och framåt. Därefter, i avsnitt 3.2, diskuteras de USA-medlade normaliseringsavtal som slöts mellan Israel och flera arabiska stater år 2020, med fokus på deras effekter i Afrika. Avsnitt 3.3 beskriver Israels förhållande till AU och de ihärdiga israeliska försöken att säkra en observatörsplats i unionen.

3.1 Netanyahus nysatsning

Vid 00-talets slut inledde premiärminister Benjamin Netanyahu (1996–99, 2009–21, 2022–) och hans dåvarande vice premiärminister och utrikesminister Avigdor Lieberman en ny satsning på relationerna med Afrika.³² Startskottet kom redan några månader efter regeringens bildande, när Lieberman i september 2009 gjorde en uppmärksammas resa till fem afrikanska stater.³³ Under de följande åren fortsatte Israel söka kontakter med afrikanska stater och uppmuntra till utbyten, handel och säkerhetssamarbeten.

Afrikasatsningen verkar ha haft flera drivkrafter, utöver ett självklart israeliskt intresse i ökad internationell legitimitet och ekonomiska utbyten. En var regeringens oro för att de nära relationerna till Europa var på väg att försvagas, anfrätta av kontroverserna kring Palestinafrågan.³⁴ Efter 2011 strävade Israel

³² Abugbilla, Francis Mbawini (2020). "How Benjamin Netanyahu is resetting Israel-Africa relations", Stroumcentret för judiska studier. Washingtonuniversitetet. 28 maj.

³³ Ravid, Barak (2009). "Lieberman to Make First Trip to Africa by Israel FM in 20 Years". *Haaretz*. 1 sept.

³⁴ Reed, John (2016). "Israel looks to Africa for new allies". *Financial Times*. 30 mars.

också efter att parera chockvågorna efter den så kallade arabiska våren, och man oroade sig mer allmänt över ett växande iranskt inflytande i Afrika. Det gällde inte minst kring Afrikas horn och Röda havet, där de israeliska ledarna hoppades kunna agera i samklang med saudiska, emiratiska och amerikanska intressen – alla dessa stater vände sig mot iranskt inflytande.³⁵

Ett viktigt mål var att luckra upp det afrikanska röstblockets kritiska hållning i internationella organisationer, för att underlätta Israels diplomati, blockera palestinska försök att använda sig av FN och det internationella rättssystemet och parera utländsk kritik. ”Om jag betraktar våra utrikespolitiska intressen som en pyramid, befinner sig Afrika mycket högt upp ... Det första intresset är att dramatiskt förändra det sätt på vilket Afrika röstar i FN och i internationella organ, från opposition till stöd”, förklarade Netanyahu vid ett möte med israeliska diplomater i februari 2017.³⁶ Även om afrikanska stater i huvudsak verkar ha fortsatt stödja Palestina i internationella forum, har den israeliska strategin ibland betalat sig. Genom att lägga ner sina röster hindrade exempelvis Nigeria och Rwanda FN:s säkerhetsråd från att, i december 2014, kräva att Israel skulle avbryta ockupationen inom tre år – USA slapp därmed använda sin vetorätt.³⁷ Följande år bidrog afrikanska länder till att stoppa ett förslag i Internationella atomenergiorganet, IAEA, om inspektioner av Israels kärnteknikprogram.³⁸ Det var ingen oväsentlig tjänst, eftersom Israel är en odeklarerad kärnvapenstat.³⁹

Paradoxalt nog var utrikesdepartementets Afrikaarbete hela tiden klen resurssatt och sysselsatte få diplomater. Enligt Benjamin Augé, Afrikaexpert vid Franska institutet för internationella relationer (Ifri), präglades arbetet av att Netanyahu själv ledde utrikespolitiken – dels genom att bedriva mellanstatliga kontakter på egen hand och dels genom nationella säkerhetsrådet och underrättelse-tjänsten Mossad, bägge knutna till premiärministerns kontor.⁴⁰ Inte heller har Israel under Netanyahu gjort några stora, kostsamma biståndssatsningar av det slag som förekom på 1900-talet (se avsnitt 2.2). Biståndsorganet Mashav, som på 1950- och 1960-talen var en av utrikesministeriets största avdelningar, har nu en mycket liten budget och Israel är en av de stater i den rika världen som ger minst bistånd (0.07 % av BNP år 2017).⁴¹

³⁵ Mohammed Ali, Abdelqader (2021). ”إستراتيجية العودة الإسرائيلية إلى أفريقيا.. الدوافع والأدوات” (”Israels strategi för att återvända till Afrika: Drivkrafter och medel”), Aljazeera. 19 febr.; Donelli, Federico & Gonzalez-Levaggi, Ariel (2021). ”Crossing Roads: The Middle East’s Security Engagement in the Horn of Africa”, *Global Change, Peace & Security*, Vol. 33. Nr. 1, s. 58.

³⁶ Netanyahu vid ett möte med Israels Afrikaambassadörer i februari 2017, citerad och översatt från hebreiska i Salman, Yaron (2021). ”The Security Element in Israel-Africa Relations”, i Institutet för nationella säkerhetsstudier (INSS) (2021) *Strategic Assessment*. Vol. 24. Nr. 2. April, s. 46.

³⁷ Eichner, Itamar (2014). ”Behind the UN vote: How the Palestinian bid was defeated”. Y Net. 31 december.

³⁸ Reed (2016). ”Israel looks to Africa for new allies”.

³⁹ Normark, Magnus *et al.* (2005). *Israel and WMD : Incentives and Capabilities* (FOI-R--1734--SE). Januari. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁴⁰ Augé, Benjamin (2020). ”Israel-Africa Relations: What Can We Learn from the Netanyahu Decade?”, Franska institutet för internationella relationer (Ifri). 4 nov., s. 14–16.

⁴¹ Salman (2021). ”The Security Element in Israel-Africa Relations”, s. 48.

Jordbruk, energi, säkerhet och diplomati

Israel kom för den skull inte tomhänt till Afrika, och i många avseenden har Netanyahus afrikanska projekt faktiskt liknat 1960-talets satsningar. Israel har exempelvis erbjudit spetsteknologi, utbildning och samarbete inom vissa nyckelfrågor. Typiska exempel är projekt på områden som jordbruk, energi och vatten, inklusive avsaltning och uppodling av torrmark – frågor där Israel har hög kompetens och många afrikanska länder har trängande behov.⁴²

Den främsta likheten med forna dagars israeliska Afrikapolitik är dock den mycket framträdande roll som spelas av samarbeten kring försvar och säkerhet, kontraterrorism och övervakningsteknik – nu utsträckt även till cyberområdet.

Israels säkerhetssamarbeten med Afrika präglas av stort hemlighetsmakeri, men tycks vara mycket omfattande i jämförelse med annat bilateralt samarbete. Enligt Yaron Salman, som forskar om israelisk utrikespolitik vid Ben Gurion-universitetet i Israel, är militära och säkerhetsmässiga aspekter sannolikt den dominerande och drivande delen av landets engagemang i Afrika, trots att detta inte alltid avspeglas i offentliga rapporter och statistik.⁴³

Flera afrikanska stater har köpt israeliska vapen och andra har tagit emot militär träning och stöd. Mest känt är det nära samarbetet med Kamerun, vilket dock föregår Netanyahus nystart för Afrikapolitiken: landets långvarige president Paul Biya har ända sedan 1980-talet samarbetat ytterst nära med Israel och till och med låtit sitt inre regimskydd organiseras av israeliska rådgivare.⁴⁴ Många afrikanska staters intresse för samarbete med Israel har ökat i takt med spridningen av lokala konflikter och militanta islamistiska gerillagrupper, exempelvis i Sahelområdet.⁴⁵

En israelisk aktivistgrupp som kritiskt bevakar Israels krigsmaterielexport har dokumenterat försäljning av olika typer av vapen och säkerhetsrelaterade tjänster till tio afrikanska stater: Angola, Elfenbenskusten, Ekvatorialguinea, Kamerun, Kenya, Marocko, Rwanda, Sydafrika, Sydsudan och Uganda.⁴⁶ Andra källor anger ytterligare några stater. Salman noterar exempelvis säkerhetsrelaterad export även till Etiopien, och Sipri listar Ekvatorialguinea, Kamerun, Lesotho, Nigeria, Rwanda, Seychellerna, Sydafrika och Tchad som mottagare av större israeliska vapensystem, som pansarfordon, åren 2006–10. En stor del av Israels krigsmaterielexport till Afrika tycks dock bestå av orapporterade leveranser av små och lätta vapen, vilket gör den totala omfattningen svår att mäta.⁴⁷

⁴² Mohammed Ali (2021). "إستراتيجية العودة الإسرائيكية إلى أفريقيا" ("Israels strategi för att återvända till Afrika").

⁴³ Salman (2021). "The Security Element in Israel-Africa Relations", s. 46–8.

⁴⁴ Foute, Franck (2023). "Paul Biya, meilleur allié africain d'Israël ?" *Jeune Afrique*. 26 okt.

⁴⁵ Salman (2021). "The Security Element in Israel-Africa Relations", s. 43.

⁴⁶ Database of Israeli Military and Security Export. <https://dimse.info> (databassökning 26 mars 2024).

⁴⁷ Wezeman, Siemon T. (2011). "Israeli Arms Transfers to Sub-Saharan Africa". Sipri; Salman (2021). "The Security Element in Israel-Africa Relations", s. 46–7.

Flera rapporter har på senare tid noterat att afrikanska stater använder israeliskutvecklade programvara för att spionera på såväl sina egna dissidenter som på andra länder. En studie från 2020 identifierade Botswana, Ekvatorialguinea, Kenya, Marocko, Nigeria, Zambia och Zimbabwe bland de stater som använde övervakningsteknologi från företaget Circles.⁴⁸ Följande år avslöjades det att Marocko, Togo, Rwanda, Zambia och Moçambique fanns bland användarna av det omtalade spionprogrammet Pegasus, som säljs av samma företagsgrupp.⁴⁹ Det växande israelisk-marockanska samarbetet och Pegasusspionaget mot Algeriet fanns bland de orsaker den algeriska regeringen angav när den i augusti 2021 bröt relationerna med Marocko, under det att spänningarna mellan de två grannstaterna växte kraftigt.⁵⁰ I maj 2024 avslöjade SVT att ett av målen för den rwandiska regeringens Pegasusövervakning var den svenska ambassaden i Kinshasa.⁵¹

Afrikanska stater kunde också se andra fördelar med att närma sig Israel. Goda relationer med Israel kunde exempelvis ses som ett medel för att förbättra förhållandet till en långt viktigare partner, USA.⁵²

Israels relationer med Afrika har troligen även påverkats av religiösa idéer och fördomar, i båda riktningar, även om frågan inte tycks väl utforskad.

Komoreernas president Azali Assoumani (2002–6, 2016–) har exempelvis givit öppet uttryck för tydligt judefientliga och konspiratoriska föreställningar, och även den tunisiska presidenten Kais Saied har anklagats för att använda antisemitisk retorik.⁵³ Samtidigt har religiösa faktorer i vissa fall fört Israel närmare afrikanska stater. År 2014 lanserades exempelvis en kristen kampanj för förbättrade relationer med Israel i Ghana, med medverkande från sexton afrikanska länder.⁵⁴ Under Nigerias väckelsekristne president Goodluck Jonathan (2010–15) förbättrades relationerna, och Jonathan blev det första nigeriska statsöverhuvud som reste till Israel, både för politiska samtal och av religiösa skäl. Enligt *Times of Israel* besöktes Israel vid denna tid årligen av 30 000 kristna pilgrimer från Nigeria.⁵⁵

⁴⁸ Marczak, Bill; Scott-Railton, John; Prakash Rao, Siddharth; Anstis, Siena & Deibert, Ron (2020). "Running in Circles: Uncovering the Clients of Cyberespionage Firm Circles". Citizen Lab. 1 dec.

⁴⁹ Allen, Nathaniel & La Lime, Matthew (2021). "How digital espionage tools exacerbate authoritarianism across Africa". Brookings, 19 nov.

⁵⁰ Algérie Presse Service (2021). "Déclaration de Lamamra sur la rupture des relations diplomatiques avec le Maroc". 24 aug.

⁵¹ SVT (2024). "Avslöjar: Sveriges ambassad i Kongo-Kinshasa måltavla för spioneri". 29 maj.

⁵² Salman (2021). "The Security Element in Israel-Africa Relations", s. 44.

⁵³ France Info (2023). "Azali Assoumani, le chef de l'Etat comorien tient des propos « antisémites » lors d'un événement culturel [sic!]" 29 aug.; Associated Press (2023). "Tunisian president's remarks on Storm Daniel have been denounced as antisemitic and prompt an uproar". 19 sept.

⁵⁴ Abugbilla (2020). "How Benjamin Netanyahu is resetting Israel-Africa relations".

⁵⁵ Eichner (2014). "Behind the UN vote".

Framgångar och fortsatt motstånd

År 2016 trappade Netanyahu upp Afrikasatsningen genom en resa till Uganda, Kenya, Rwanda och Etiopien. Han blev därmed den förste israeliske premiärminister som besökte kontinenten på årtionden.⁵⁶ Det var under denna turné han myntade sitt slagord för Israels Afrikapolitik: ”Israel återvänder till Afrika och Afrika återvänder till Israel”. Den östafrikanska resan följdes av en annan till Västafrika, som gav god utdelning. I december 2016 deltog 13 västafrikanska stater (alla utom Mali, Mauretanien och Niger) vid en israelisk kongress om jordbruk i torra miljöer.⁵⁷ Följande år organiserades ett toppmöte mellan Netanyahu och ledare från den västafrikanska samarbetsorganisationen Ecowas i Monrovia.⁵⁸

Från 2016 började Israel också gradvis bygga ett säkerhetssamarbete med regeringen i Tchad, vilket kulminerade i att relationerna formellt återupptogs 2019. Normaliseringen ansågs symboliskt betydelsefull, eftersom Israel dittills haft svårt att etablera sig i Sahelbältet och mer allmänt i det muslimska Afrika.⁵⁹

Den israeliska Afrikasatsningen nådde alltså framgångar. Men samtidigt framhärskade ett antal stater i sitt motstånd och lobbade mot Israels återintåg, däribland tungviktare som Sydafrika och Algeriet. Palestinafrågan, som regelbundet flammade upp i våldsamheter och hölls vid liv i FN, fortsatte att utgöra ett mycket tungt sänke för israelisk diplomati.

Relationerna med Senegal, som var viktiga för Netanyahus relationsbyggande i Västafrika, bröt exempelvis tillfälligt ihop efter att Senegal tagit ställning mot Israels bosättningspolitik i FN:s säkerhetsråd under 2016. Israel återkallade sin ambassadör och stängde sina biståndsprogram i Senegal, men krisen kunde lösas ett halvår senare.⁶⁰

Netanyahus afrikanska triumfvarv var tänkt att krönas med ett israelisk-afrikanskt toppmöte i Togo hösten 2017, men mötet ställdes in med kort varsel av värdregeringen. Flera afrikanska stater, inklusive Sydafrika och Marocko, hade pressat andra regeringar att avstå från deltagande.⁶¹ Det ovanligt aktiva

⁵⁶ Israeliska premiärministerns kansli (2016). ”PM Netanyahu Leaving on Historic Visit to Africa”. 3 juli.

⁵⁷ Amir, Sidi Ahmed ould al- (2017). ”العلاقات الإسرائيلية-الإفريقية.. الخروج من السر إلى العلن”. (”De afrikansk-israeliska relationerna... utträdet ur hemligheten i offentligheten”), Aljazeera studiecenter, 21 aug.

⁵⁸ Israels FN-representation i Genève (2017). ”PM Netanyahu addresses ECOWAS Africa-Israel Summit”. 4 juni.

⁵⁹ Landau, Noa (2019). ”Israel, Chad Renew Diplomatic Ties That Were Severed in 1972”. *Haaretz*, 20 jan.

⁶⁰ *Times of Israel* & Ahren, Raphael (2017). ”Israel and Senegal mend fences after UN resolution spat”. *Times of Israel*. 4 juni. <https://www.timesofisrael.com/israel-and-senegal-mend-fences-after-un-resolution-spat> (läst 24 april 2024).

⁶¹ Zaboun, Kifah (2017). ”الغاء القمة الأفريقية - الإسرائيلية في توغو”. (”Det afrikansk-israeliska toppmötet i Togo ställs in”), *al-Sharq al-Awsat*. 11 sept. aawsat.com/home/article/1021676/-الغاء-القمة-الأفريقية-الإسرائيلية-في-توغو (läst 7 mars 2024). Wootliff, Raoul (2017). ”Landmark Israel-Africa summit canceled following

marockanska motståndet sades dock bero inte bara på Palestinafrågan utan även på att man oroade sig för israelisk konkurrens i Västafrika.⁶²

Augés undersökning av röstmönstren i FN:s generalförsamling visar dessutom att bara en liten skara afrikanska länder har stött Israel i de återkommande striderna om Palestina, ofta genom nedlagda röster snarare än genom att rösta med den proisraeliska sidan. Inget afrikanskt land röstade nej när generalförsamlingen godkände Palestinas inträde som observatörsstat år 2012, även om åtta valde att rösta blankt eller avlägsna sig från voteringen: Kamerun, Kongo-Kinshasa, Malawi, Rwanda, Togo, Ekvatorialguinea, Liberia och Madagaskar. Statistik baserad på omröstningar i FN under 2018 visade att de fem afrikanska länder som oftast instämde med USA i Israelfrågor, alltså röstade proisraeliskt, var Sydsudan (i 50 % av fallen), Rwanda (47 %), Liberia (45 %), Togo (45 %) och Elfenbenskusten (38 %).⁶³

3.2 Normaliseringsavtalen 2020

USA har under många år arbetat för fred och normaliserade relationer mellan Israel och de arabiska och/eller muslimska nationer som vägrat erkänna landets legitimitet som stat. Amerikanska ledare har dels erbjudit stöd till stater som närmar sig Israel och dels bedrivit påtryckningar mot länder som inte vill göra det. För många regeringar är frågan mycket känslig, i och med att kontakter med Israel ofta är impopulära hos den egna befolkningen och kan uppfattas som ett svek mot palestinerna. Arabförbundet har exempelvis kollektivt antagit en linje som erbjuder fred och normalisering först när Israel i sin tur accepterar ett fritt och självständigt Palestina. Med åren har många arabiska och muslimska länder likväl upprättat diskreta samarbeten med Israel, exempelvis i form av handelskontor, underrättelseutbyten och halvvoffentliga möten.

Under 2020 nådde normaliseringsarbetet ett viktigt genombrott. USA lyckades då driva igenom en uppmärksammas freds- och normaliseringsprocess mellan Israel och ett antal arabiska stater, vilka tidigare aldrig erkänt Israels legitimitet som stat. USA kallar den serie avtal som följde för ”Abrahamavtalen”.

Först att anta det amerikanska budet var Förenade arabemiraten, följt av den mindre grannstaten Bahrein. Särskilt Förenade arabemiraten är en tung spelare i arabisk politik, vilket ökade förhandlingsgenombrottets politiska och symboliska betydelse och bröt en del av det tabu mot normalisering som rått fram till dess. Förenade arabemiraten är även en viktig aktör i delar av Afrika, inte minst på Afrikas horn.

boycott threats”. *Times of Israel*. 11 sept. <https://www.timesofisrael.com/israel-africa-summit-canceled-following-boycott-threats> (läst 19 mars 2024).

⁶² Amir (2017). ”العلاقات الإسرائيلية-الإفريقية” (”De afrikansk-israeliska relationerna...”).

⁶³ Augé (2020). ”Israel-Africa Relations”, s. 23–25.

Två arabstater i Afrika, Sudan och Marocko, följde strax därpå. Sudan belönades för sitt beslut att erkänna Israel med amerikanskt ekonomiskt stöd och upphäva antiterrorssanktioner. Frågan körde dock snart fast i komplicerade förhandlingar och blockerades av Khartoums inrikespolitiska kaos. Sudan och Israel har än idag inte upprättat normala relationer.⁶⁴ Marocko såg sannolikt möjligheter i militära och andra samarbeten med Israel, men det huvudsakliga pris landet krävde för att erkänna Israel – dock utan att omedelbart upprätta fulla diplomatiska relationer – var att USA skulle erkänna Marockos suveränitet över det ockuperade Västsahara. Så skedde också.⁶⁵ Detta följdes av ett motsvarande israeliskt erkännande några år senare.⁶⁶

De arabiska normaliseringarna var symboliskt viktiga, inte minst för att det var i Khartoum som Arabförbundet år 1967 hade formulerat de ”tre nej” som fram till 1980-talet utgjorde den arabiska linjen mot Israel: nej till fred, nej till erkännande och nej till förhandlingar.⁶⁷ Även den marockanska normaliseringen var betydelsefull. Marocko har ett betydande inflytande i delar av västra Afrika och den marockanske kungen leder Islamiska samarbetsorganisationen OIC:s Jerusalemkommitté, satt att bevaka muslimska och palestinska intressen i den heliga staden.

Viktigast av allt var möjligen att USA nu ställde siktet ännu högre i Mellanöstern. Under de följande åren tycktes även Saudiarabien börja närma sig ett fredsavtal med Israel. Förhandlingar började snart föras i relativ öppenhet med Washington, med saudiska krav på säkerhetsgarantier och andra gratifikationer från USA. Med tanke på Saudiarabiens särskilda roll inom islam och landets stora politisk-ekonomiska inflytande ansågs denna utveckling mycket betydelsefull. Om Saudiarabien hade tagit steget att sluta fred med Israel, skulle fler normaliseringsavtal sannolikt följa såväl i Mellanöstern som i Afrika. Krigsutbrottet i Gaza 2023 (se kapitel 4) satte tvärt stopp för samtalen, och ledde till att Saudiarabien återigen skärpte sin retorik mot Israel. De inblandade parternas motiv ligger dock fast, och analytiker spår att frågan lär återuppväckas förr eller senare.⁶⁸

⁶⁴ Lis, Jonathan (2023). ”Sudan to Advance Normalization With Israel, Three Years After Signing Deal, Official Says”. *Haaretz*. 2 febr.

⁶⁵ Jakes, Lara; Kershner, Isabel; Alami, Aida & Halbfinger, David M. (2020). ”Morocco Joins List of Arab Nations to Begin Normalizing Relations With Israel”. *New York Times*. 10 dec.

⁶⁶ Ben Mahfoudh, Nadia & Imbert, Louis (2023). ”Israël reconnaît la souveraineté du Maroc sur le Sahara occidental”. *Le Monde*. 18 juli.

⁶⁷ Gelvin, James L. (2021). *The Israel-Palestine Conflict: A History*. 4:e uppl. Cambridge: Cambridge University Press, s. 191.

⁶⁸ Gause III, F. Gregory (2023). ”What the War in Gaza Means for Saudi Arabia”. *Foreign Affairs*, 7 nov.

3.3 Israel och Afrikanska unionen

I samband med grundandet av AU, år 2002, förlorade Israel den observatörsstatus landet tidigare åtnjutit inom OAU, bland annat på grund av påtryckningar från Moammar al-Gaddafis styre i Libyen.⁶⁹

På 2010-talet väcktes frågan på nytt. År 2013 accepterades Palestina som observatör i AU, men Israel fick återigen nej, och ännu ett försök misslyckades år 2016. Bland motståndarna märktes Algeriet, Sydafrika och Egypten; även palestinsk diplomati tycks ha spelat roll.⁷⁰ I juli 2021 meddelade emellertid AU:s kommissionsordförande, tchadiern Moussa Faki Mahamat, att han hade beslutat bjuda in Israel som observatör.⁷¹ Beskedet möttes av protester från många medlemsstater, och Algeriet och Sydafrika tog ledningen för en kampanj mot beslutet. Sammanlagt kritiserade ett drygt tjugotal stater Faki Mahamats inbjudan.⁷²

Israels anhängare menade att även om AU är kritiskt mot ockupationen av Palestina, finns exempel på andra observatörsmedlemmar som, enligt AU, illegalt ockuperar afrikanskt territorium – exempelvis Storbritannien, som vägrar återbörda de mauritiska Chagosöarna trots utslag om detta ICJ i Haag.⁷³ Israels kritiker avfärdade jämförelsen och pekade på den stora roll Palestinafrågan spelat både inom OAU och AU. Trots att diskussionen drevs av politisk oenighet kom den att kretsa kring procedurfrågor. Även om kommissionens ordförande har rätt att bjuda in observatörsstater, bygger det på att det inte finns några skäl att anta att detta skulle möta motstånd. Israels kritiker påpekade att det uppenbarligen fanns ett starkt motstånd inom AU och att unionen redan två gånger avvisat Israels begäran om observatörsmedlemskap.⁷⁴

Vid AU:s nästa toppmöte, i februari 2022, försvarade Faki Mahamat sitt beslut och konstaterade syrligt att de allra flesta unionsmedlemmar, inklusive många av kritikerna, hade upprättat bilaterala relationer med Israel.⁷⁵ Debatten utmynnade i att AU suspenderade observatörsmedlemskapet medan frågan utreddes av en kommitté bestående av Kamerun, Kongo-Kinshasa, Rwanda, Senegal, Algeriet, Nigeria och Sydafrika. De fyra första staterna stödde Israels observatörsroll, medan de sista tre – tungviktare i afrikansk politik – motsatte sig den.⁷⁶

⁶⁹ Bassist (2021). "For Israel's Acceptance to the AU as Observer Reveals Continental Divides".

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Sokol, Sam & Lis, Jonathan (2021). "19 Years After Its Ouster, African Union Reinstates Israel as Observer Country". *Haaretz*. 22 juli.

⁷² Bassist (2021). "For Israel's Acceptance to the AU as Observer Reveals Continental Divides".

⁷³ TT-AFP (2019). "Ett steg mot frihet för Chagosöarna". *Svenska Dagbladet*. 22 maj.

⁷⁴ Woldemichael, Shewit (2021). "Israel's accreditation to the AU is dividing Africa". Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 9 sept.

⁷⁵ AU (2022). "Remarks of the Chairperson of the African Union Commission on the granting of observer state to the State of Israel". 6 febr.

⁷⁶ Dadoo, Suraya (2023). "The African Union's muddled position on Israel". *New Arab*, 6 mars.

Utfallet var otillfredsställande för bägge sidor, men det tjänade kritikernas syfte, genom att frågan drogs i långbänk och suspenderingen förlängdes tills vidare. När israeliska diplomater gjorde ett försök att delta vid AU-toppmötet i februari 2023 blev de handgripligen eskorterade ut av vakter.⁷⁷

Under hela processen har AU fortsatt att anta årliga toppmötesuttalanden där man manar till stöd för den palestinska saken och hårt fördömer Israels ockupationspolitik, ibland förenat med krav på bojkotter av Israel.⁷⁸

⁷⁷ Lis, Jonathan (2023). "Israeli Representative Removed From African Union Summit", *Haaretz*, 18 febr.

⁷⁸ Se de uttalanden som antagits under rubriken "Declaration on the situation in Palestine and the Middle East" vid AU-toppmötena i Addis Abeba de senaste åren: Assembly/AU/Decl.1(XXX) 2018; Assembly/AU/Decl.7(XXXII), 2019; Assembly/AU/Decl.5(XXXIII), 2020; Assembly/AU/Decl.1(XXXIV), 2021; Assembly/AU/Decl. 1(XXXV), 2022; Assembly/AU/Decl.2(XXXVI), 2023. Samtliga finns på unionens hemsida under rubriken "Decisions & Declarations of the Assembly", <https://au.int/en/decisions/assembly> (hämtade 19 mars 2024).

4 Israel, Gazakriget och Afrika

I oktober 2023 utbröt en mycket omfattande konflikt i och kring den palestinska Gazaremsan, vilken ännu i skrivande stund pågår. Israel utsattes inledningsvis för en blodig överraskningsattack, men har senare ådragit sig hård internationell kritik för hur man bedriver sin offensiv i Gaza.

Israel har såväl försvarare som motståndare i Afrika, men de senare har utan tvekan haft vind i seglen under den nuvarande konflikten. Många afrikanska länder har valt att hålla låg profil och bara en mindre grupp driver frågan hårt, men dessa länder återfinns uteslutande bland Israels kritiker. Flera av de länder som lutat åt Israels sida har med tiden intagit en mer reserverad eller tvekydig hållning, medan vissa propalestinska stater har skärpt sin inställning ytterligare. Särskilt märkbart är att det inflytelserika Sydafrika har trappat upp sin redan Israelkritiska hållning. Landet har bland annat inlett ett uppmärksammat tvistemål med Israel i ICJ, utifrån påståendet att Israel genomför ett folkmord i Gazaremsan.

Avsnitt 4.1 sammanfattar Israels ställning i Afrika under 2023, inför krigsutbrottet. Nästa avsnitt, 4.2, ger en kortfattad beskrivning av själva Gazakonflikten. Det följs av avsnitt 4.3, som beskriver hur afrikanska stater och institutioner reagerat på kriget (eller hur de i förekommande fall valt att inte reagera). Avsnitt 4.4 går igenom hur afrikanska stater har agerat inom FN, varefter avsnitt 4.5 beskriver hur kriget har hanterats av AU. Sydafrikas mycket framträdande roll tecknas i 4.6, vilket följs av en mer allmänt hållen diskussion av den roll Palestinafrågan spelar i och för det globala syd, i avsnitt 4.7.

4.1 Israels ställning i Afrika före Gazakriget

Innan krigsutbrottet i Gaza 2023 hade Israel normala, men inte nödvändigtvis goda, diplomatiska förbindelser med 44 av Afrikas 54 stater. Det fanns elva israeliska ambassader på kontinenten.⁷⁹ För en lista och karta över dessa stater, se tabell 2 och figur 1. Sammanlagt 18 afrikanska stater hade egna ambassader i Israel, inklusive Tchad, vars ambassad öppnade i februari 2023. Samtliga afrikanska ambassader var placerade i Tel Aviv. Ytterligare 14 afrikanska stater hade icke-residenta ambassadörer ackrediterade till Israel.⁸⁰ För en lista över dessa stater, se tabell 3. Sverige har, som jämförelse, 19 ambassader i Afrika.⁸¹

⁷⁹ Författarens sammanställning 2 maj 2024 utifrån israeliska regeringens hemsida (www.gov.il). Utöver dessa stater är även Västsaharas icke FN-erkända exilregering medlem av Afrikanska unionen. Den varken erkänner eller erkänns av Israel. Fram till 2022 var antalet tolv: ambassaden i Asmara stängdes då, efter tilltagande samarbetssvårigheter och mot bakgrund av Eritreas närmande till Iran. Melman, Yossi (2023). "Eritrea No Longer Serves Israel's Security Interests. It's Time to Cut Ties". *Haaretz*. 7 sept.

⁸⁰ Författarens sammanställning, baserat på olika källor.

⁸¹ Uppgift från utrikesdepartementet, 15 juni 2023.

Tabell 2 *Israeliska ambassader i Afrika, 2023* ⁸²

<u>Stad</u>	<u>Stat</u>	<u>Region</u>
Abidjan	Elfenbenskusten	Västafrika
Abudja	Nigeria	Västafrika
Accra	Ghana	Västafrika
Addis Abeba	Etiopien	Östafrika
Dakar	Senegal	Västafrika
Kairo	Egypten	Nordafrika
Kigali	Rwanda	Östafrika
Luanda	Angola	Centralafrika
Nairobi	Kenya	Östafrika
Pretoria	Sydafrika	Södra Afrika
Yaoundé	Kamerun	Centralafrika

De mest Israelvänliga staterna på kontinenten fanns, som regel, i det kristet dominerade Afrika söder om Sahara, med viss koncentration i Västafrika och Stora sjö-regionen. Bland dessa stater märktes exempelvis Kamerun, Togo, Liberia, Uganda, Rwanda, Sydsudan och Malawi. Israel hade också utvecklat goda förbindelser med Etiopien och Kenya, bägge två viktiga maktspelare i östra Afrika.

Av de tio stater som helt saknade diplomatiska förbindelser med Israel under 2023 hade sex aldrig erkänt Israel som legitim statsbildning: Algeriet, Tunisien, Libyen, Djibouti, Somalia och Komorenerna. Dessa sex stater höll istället fast vid Arabförbundets linje, sedan 2002, om att erkänna Israel och normalisera förbindelserna först i samband med att Palestina får sin självständighet och konflikten avslutas.

Mali, Mauretanien och Niger hade visserligen tidigare erkänt Israel men avbrutit de diplomatiska förbindelserna (se tabell 1). Sudans inställning var något dunkel. Landet hade inlett en process för att erkänna Israel under 2020 (se avsnitt 3.2) men aldrig fullföljt samtalen eller etablerat formella relationer. Under 2023 splittrades den sudanesiska stats- och militärmakten i samband med att landet försjönk i inbördeskrig, vilket har komplicerat läget.⁸³

Det fanns som synes gemensamma nämnare bland de tio stater som, mer eller mindre principfast, vägrade ha kontakt med Israel. Samtliga tio hade muslimsk befolkningsmajoritet, åtta var medlemmar av Arabförbundet (alla utom Mali och Niger) och fem hade en arabiskspråkig befolkningsmajoritet (Algeriet, Tunisien, Libyen, Mauretanien och Sudan).

⁸² Författarens bearbetning av uppgifter på israeliska regeringens hemsida (www.gov.il, besökt 2 maj 2024).

⁸³ Lis (2023). "Sudan to Advance Normalization With Israel..."; Yaari, Ehud (2023). "The Fighting in Sudan Threatens Peace Efforts with Israel". Washingtoninstitutet för närmre östern-politik. 21 april.

Nästan alla afrikanska länder, totalt 52 stater, har erkänt staten Palestina.⁸⁴ Två länder, Kamerun och Eritrea, erkänner Israel men inte Palestina (Eritreas position är dock något oklar). Med andra ord hade de flesta (42 av 54) av kontinentens stater under 2023 relationer med både Israel och Palestina, medan en minoritet (10 av 54) hade relationer bara med Palestina. För en illustration, se figur 1.

Frågan om Israels observatörsmedlemskap i AU förblev hängande i luften sedan suspenderingen 2022, och unionen fortsatte att årligen uttala stöd för Palestina vid sina toppmöten. Vid mötet i Addis Abeba i februari 2023 lovordade AU Palestinas ”rättfärdiga kamp” och Israels ”barbariska” agerande och ”apartheidregim” fördömdes, samtidigt som Afrikas stater uppmanades ”att avsluta alla direkta och indirekta handels-, forsknings- och kulturutbyten med staten Israel”.⁸⁵

I praktiken fanns alltså en tydlig klyfta mellan, å ena sidan, hur AU som institution formulerade den kollektiva afrikanska hållningen gentemot Israel och Palestina, och, å andra sidan, hur flertalet afrikanska stater bemötte Israel på det bilaterala planet.

Tabell 3 Afrikanska ambassader i Israel, 2023⁸⁶

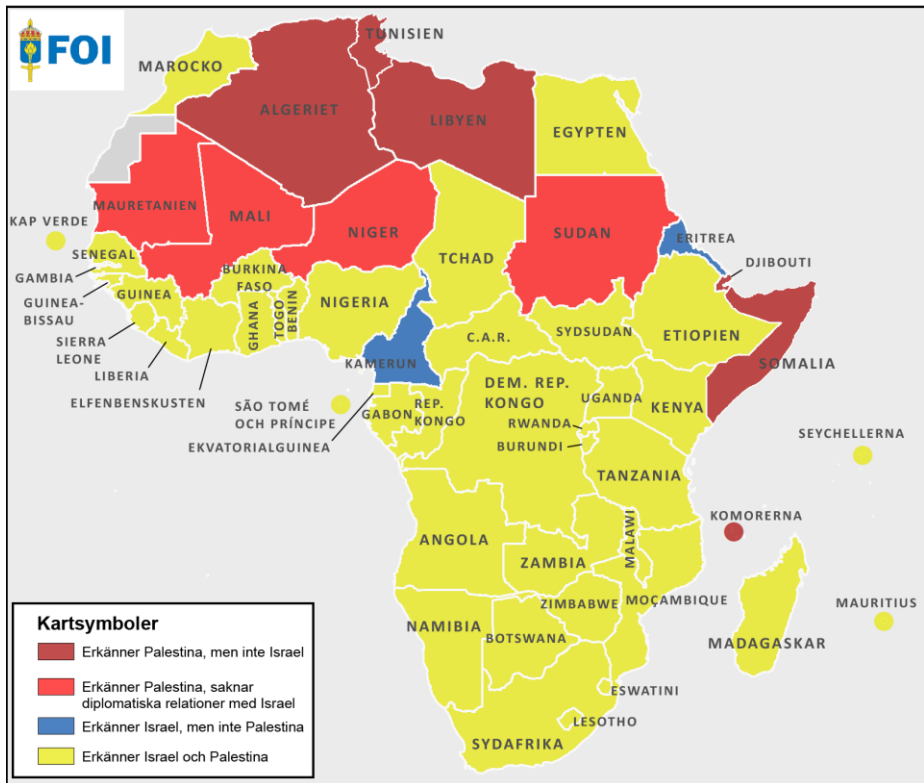
<u>Ambassad i Tel Aviv</u>	<u>Icke-resident ambassadör</u>
Angola	Botswana
Egypten	Burkina Faso
Ekvatorialguinea	Burundi
Elfenbenskusten	Eswatini
Eritrea	Gambia
Etiopien	Guinea-Bissau
Ghana	Kap Verde
Kamerun	Lesotho
Kenya	Madagaskar
Kongo-Brazzaville	Malawi *
Kongo-Kinshasa	Senegal
Nigeria	Seychellerna
Rwanda	Sierra Leone
Sydafrika	Uganda
Sydsudan	Zimbabwe
Tanzania	
Tchad	
Zambia	

*) Malawi öppnade ambassad i Israel 2024

⁸⁴ Palestinas FN-observatörsrepresentation (inget datum). ”Diplomatic Relations”.

⁸⁵ AU (2023). ”Decisions, Declarations and Resolution of the Thirty-Six Ordinary Session of the Assembly of the Union” (Assembly/AU/Decl.2[XXXVI]). 19 febr.

⁸⁶ Författarens bearbetning av Israeliska utrikesministeriet (inget datum). ”Foreign diplomatic missions in Israel”. <https://www.gov.il/en/departments/dynamiccollectors/israel-abroad-consular> (läst 2 maj 2024).

Figur 1. Afrikanska staters relationer med Israel och Palestina. Källa: Per Wikström, FOI, med bidrag från Olivier Milland, FOI.

Israels samlade ekonomiska utbyte med Afrika föreföll vara litet, även om det är troligt att en del handel är odeklarerad av politiska skäl. Enligt Världsbankens statistik stod Afrika söder om Sahara under 2021 för mindre än 1 procent av Israels utrikeshandel. De viktigaste afrikanska mottagarländerna för israelisk export var Sydafrika (\$225 miljoner), Egypten (\$121 miljoner) och Nigeria (\$89 miljoner), medan de stater som exporterade mest till Israel var Egypten (\$127 miljoner), Etiopien (\$64 miljoner) och Sydafrika (\$60 miljoner). Dessa siffror tycks främst avspegla storleken på de afrikanska ländernas ekonomi och inget land framstod som en viktig handelspartner för Israel. I regel var inte heller Israel en betydande handelspartner för afrikanska stater, även om undantag fanns och Israel kan var en stor aktör i vissa handelsnischer. Israel har exempelvis under många år varit en stor importör av grönsaker från Etiopien; det är landets främsta exportprodukt.⁸⁷

⁸⁷ Världsbanken. World Integrated Trade Solution. <https://wits.worldbank.org> (databassökning 26 mars 2024).

Som noterats ovan utgör erbjudanden om säkerhets- och militärrelaterat stöd en viktig del av Israels attraktionskraft i Afrika. Statistik från det israeliska försvarsministeriet tycks visa att kontinenten i själva verket är en liten marknad för den israeliska krigsmaterielindustrin. Afrika mottog enligt denna statistik bara 3 procent av Israels samlade vapenexport under 2023, även om försäljningen hade ökat stadigt i flera år.⁸⁸ Som noterats ovan (se avsnitt 3.1) är det dock troligt att statistiken inte fångar den fulla omfattningen av Israels säkerhetsexport till Afrika, exempelvis i form av träning, övervakning och försäljning av eldhandvapen och andra svårspårade varor och tjänster.

4.2 Gazakonflikten

Den 7 oktober 2023 dödade den militanta islamist rörelsen Hamas, som styr den palestinska Gazaremsan, mer än 1 100 personer i södra Israel i en överrasknings-attack. Bland de döda fanns närmare 700 civila. Ungefär 250 personer togs dessutom som gisslan.⁸⁹

Angreppet var en svår chock för Israel, som omedelbart inledde en omfattande militäröffensiv.⁹⁰ Sedan dess uppges israeliska styrkor ha dödat mer än 30 000 palestinier, varav en stor majoritet tros vara civila. En knapp tredjedel av alla byggnader ska ha förstörts eller skadats och tre fjärdedelar av Gazas drygt två miljoner invånare har drivits från sina hem.⁹¹ Israeliska restriktioner mot internationell biståndsverksamhet har dessutom bidragit till en svältkatastrof, vilken under våren 2024 började skörda dödsoffer.⁹²

Hamas fördömdes i hårda ordalag av många stater och internationella organ efter 7 oktober-massakern, men även Israels offensiv mötte snabbt kritik. Med tiden har kritiken mot Israels agerande växt kraftigt. Stormakterna är delade i frågan. USA stödjer Israels offensiv såväl materiellt som politiskt, trots oenighet om det strypta biståndet och Israels avvisande av en tvåstatslösning, medan Ryssland och Kina kritiserar Israel, dock utan att ta ställning för Hamas. EU har kritiserat både Hamasattacken och Israels reaktion, särskilt biståndsrestriktionerna.

⁸⁸ Fabian, Emanuel (2023). "Israeli arms sales doubled in a decade, hit new record of \$12.5 billion in 2022". *Times of Israel*. 14 juni.

⁸⁹ AFP (2023). "Israel social security data reveals true picture of Oct 7 deaths". France-24. 15 dec.

⁹⁰ Holmquist, Erika; Lindh, Aras; Lund, Aron; Neuman Bergenwall, Samuel & Serveta, Marianna (2024). "Gazakriget: Regionala reaktioner" (FOI Memo 8243). 11 okt. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁹¹ FN-UNOSAT (2024). "UNOSAT Gaza Strip Comprehensive Damage Assessment - January 2024", 1 febr.; FN-OCHA (2024). "Hostilities in the Gaza Strip and Israel - reported impact | Day 163" 18 mars.

⁹² Refugees International (2024). "Siege and Starvation: How Israel Obstructs Aid to Gaza". 7 mars.; IPC (2024). "Gaza Strip: Acute Food Insecurity Situation for 15 February - 15 March 2024 and Projection for 16 March - 15 July 2024". Integrated Food Security Phase Classification. 18 mars.

Tabell 4 *Tidslinje: Gazakriget och afrikanska relationer med Israel*

7 okt. 2023	Hamas dödar fler än 1 100 personer i Israel. Israel inleder flygangrepp mot Gaza.
9 okt. 2023	Israel stoppar bistånds-, mat- och vattenleveranser till Gazaremsan.
18 okt.	Israeliska diplomater lämnar Marocko.
21 okt. 2023	Egyptisk gränsövergång öppnas för viss biståndstrafik.
27 okt. 2023	Israel inleder markinvasion. FN:s generalförsamling kräver eldupphör.
6 nov. 2023	10 000 döda, enl. Gazas hälsomyndigheter. Sydafrika & Tchad tar hem diplomater.
19 nov. 2023	Houthirörelsen inleder attacker i Röda havet.
21 nov. 2023	Sydafrikas parlament kräver stopp för relationerna med Israel.
24–31 nov. 2023	Vapenvila och utväxling av fångar och gisslan mellan Israel och Hamas.
7 dec. 2023	Israel lovar underlätta biståndstillgång till Gazaremsan.
12 dec. 2023	FN:s generalförsamling kräver omedelbar vapenvila.
22 dec. 2023	20 000 döda, enligt Gazas hälsomyndigheter.
29 dec. 2023	Sydafrika initierar en ICJ-process mot Israel om folkmord.
26 jan. 2024	ICJ beordrar Israel att stödja och bistå hjälpleveranser.
17–18 febr. 2024	AU-toppmöte i Addis Abeba fördömer Israels krigföring i Gazaremsan.
20 febr. 2024	USA-veto mot algerisk vapenvileresolution i Säkerhetsrådet.
29 febr. 2024	30 000 döda, enligt Gazas hälsomyndigheter.
3 mars 2024	USA börjar släppa bistånd över Gazaremsan med fallskärm.
28 mars 2024	ICJ beordrar återigen Israel att underlätta biståndslleveranser.
4-5 april 2024	USA skärper tonen mot Israel. Israel lovar utökad biståndstillgång.
1–19 april 2024	Iransk-israelisk kris, inklusive stort iranskt anfall mot Israel 13 april.
18 april 2024	USA-veto mot algeriskt resolutionsutkast om FN-erkännande av Palestina.
18 april 2024	Malawi öppnar ambassad i Tel Aviv.
8 maj 2024	Israel erövrar Gazaremsans gränsövergång mot Egypten.
9 maj 2024	USA hotar att frysa vissa vapenleveranser till Israel.
10 maj 2024	Generalförsamlingen kritiserar USA-veto, begär fullt FN-erkännande av Palestina.

Iranstödda och Hamasallierade grupper och stater i Mellanöstern har angripit israeliska och amerikanska mål, för att försöka tvinga fram ett slut på den israeliska offensiven. Mest uppmärksammade är den jemenitiska houthirörelsens angrepp mot fartyg i Röda havet, vilket har reducerat trafiken genom en av världens (och Afrikas) viktigaste handelsfarleder.⁹³

En vapenvila hejdade kortvarigt stridigheterna i Gazaremsan i november 2023. USA, Qatar och Egypten har sedan dess lett förhandlingar om ett nytt eldupphör, kopplat till frigivning av gisslan och fångar. Många internationella aktörer har krävt en omedelbar vapenvila för att underlätta biståndsutdelning och hejda svältkatastrofen, vilket Israel motsätter sig. USA har flera gånger använt sin vetorätt för att blockera sådana krav i FN:s säkerhetsråd. Det är i skrivande stund oklart hur eller när konflikten kan upphöra.

För en tidslinje över viktigare händelser i konflikten, se tabell 4.

4.3 Afrikanska reaktioner på kriget

Gazakrisen är för de flesta afrikanska länder främst politisk. Kriget väcker frågor om värderingar, identitet, ideologi, historiska ställningstaganden och Afrikas relation till den internationella ordningen. Den kan dessutom påverka relationerna till andra länder, som USA, men även exempelvis Turkiet, Iran och vissa arabiska och afrikanska stater.

En del afrikanska länder påverkas mer direkt, antingen ekonomiskt eller genom inrikespolitisk turbulens. Egypten gränsar till Gaza och är en nyckelspelare i konflikt diplomatin, och många arabiska och muslimska regeringar måste hantera propalestinska protestyttringar. Den vidare krisen i regionen har också fått effekter i Afrika. Exempelvis har den jemenitiska houthirörelsens attacker mot fartyg i Röda havet och Adenviken tvingat stora delar av den sjöburna handeln via Suezkanalen att byta rutt, och istället ta den längre vägen runt Afrika, förbi Godahoppssudden.

Redan tidigt efter Hamasangreppet 7 oktober stod det klart att Afrikas länder var delade i sin syn på utvecklingen, även om den traditionellt propalestinska hållningen fortfarande hade företräde.⁹⁴ Ett mindre antal stater fördömde uttryckligen Hamasattacken, medan andra fokuserade på ockupationen av Palestina och kritiserade Israels agerande i Gaza. Många nöjde sig med att i vaga ordalag beklaga civila dödsfall på båda sidor och mana till återhållsamhet.⁹⁵

I Nordafrika, där palestiniernas sak åtnjuter starkt folkligt stöd, var frågan känslig. Regeringarna i Algeriet och Tunisien, som inte erkänner Israel, kunde ge

⁹³ Karlsson, Malin (2024). "A Preliminary Analysis of Naval Operations in the Red Sea: Aspides and Operation Prosperity Guardian" (FOI Memo 8486). 11 april. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

⁹⁴ *Le Monde* (2023). "L'Afrique divisée après l'attaque du Hamas contre Israël". *Le Monde Afrique*. 9 okt.

⁹⁵ Le Gouriellec (2023). "Israël-Hamas".

oreserverat stöd till Palestina.⁹⁶ Egypten och Marocko, som har upprättat diplomatiska förbindelser med Israel och i Egyptens fall också gränsar mot Gaza, tvingades däremot till en delikat balansgång.

Regeringen i Kairo började snabbt förhandla med Israel om rätten att föra in bistånd i Gaza, samtidigt som man höll gränsen stängd och försökte väcka opinion mot en eventuell fördrivning av palestinier. Egyptiska myndigheter började även tidigt organisera demonstrationer mot Israel, för att vinna ägarskap över frågan, samtidigt som man reagerade häftigt på kritik från inhemska dissidenter.⁹⁷

För Marocko var frågan mycket besvärlig. Gatudemonstrationer anförda av regeringskritiker utbröt genast i oktober 2023.⁹⁸ Israeliska diplomater lämnade snabbt Rabat av ”säkerhetsskäl”, vilket räddade regeringen från krav på utvisning. Det marockanska representationskontoret i Tel Aviv har dock fortsatt arbeta, och Marocko har motsatt sig förslag i Arabförbundet och OIC om att bryta banden med Israel.⁹⁹

Söder om Sahara har reaktionerna varit mer blandade, med exempel på stöd för båda sidor, samtidigt som många länder verkar vilja undvika inblandning.

En undersökning i *Jeune Afrique*, publicerad 12 oktober 2023, noterade att enbart Ghana, Kamerun, Kenya, Kongo-Kinshasa, Togo och Zambia hade uttryckt tydligt stöd för Israel och fördömt Hamas agerande, medan de flesta stater antingen avstod från att ta ställning eller mer allmänt manade till fred och besinning.¹⁰⁰ Sydafrika utmärkte sig jämte Djibouti och Mauretanien för att inta en tydligt propalestinsk och Israelkritisk linje.¹⁰¹

En mer omfattande sammanställning i *Le Grand Continent*, 20 oktober 2023, visade på samma sätt att bara ett fåtal stater uttryckte stöd för Israel på ett otvetydigt sätt efter 7 oktober-massakern, exempelvis Kongo-Kinshasa, Kamerun, Kenya, Rwanda och Uganda. Arabförbundets medlemmar har som väntat intagit en skarpt Israelkritisk linje, till vilken även flera av länderna söder om Sahara har sällat sig.¹⁰² I början av november kallade Tchad hem sin *chargé d'affaires* från den nyetablerade ambassaden i Tel Aviv, och Sydafrika tog hem alla sina diplomater från Israel.

Den sydafrikanska regeringens mycket offensiva linje gentemot Israel har väckt särskild uppmärksamhet, och det råder knappast något tvivel om att Sydafrikas

⁹⁶ Dahmani, Frida & Marbot, Olivier (2023). ”Guerre Israël-Hamas : Maroc, Algérie, Tunisie, des réactions contrastées”. *Jeune Afrique*. 9 okt.

⁹⁷ Sallam, Hesham (2023). ”The Egyptian Public and the War on Gaza”. *Middle East Report*. No. 309.

⁹⁸ Collas, Aurélie (2023). ”Au Maroc, la rue continue de se mobiliser pour Gaza en dépit du rapprochement entre Rabat et Tel-Aviv”. *Le Monde*. 25 okt.

⁹⁹ Kozlowski, Nina (2024). ”Maroc-Israël : la normalisation, un rêve brisé ?”. *Jeune Afrique*. 3 jan.

¹⁰⁰ Millecamps, Matthieu & Toulemonde, Marie (2023). ”Soutien à Israël, « appui » au Hamas... Quelles sont les positions des Africains ?”. *Jeune Afrique*. 12 okt.

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² Le Gouriellec (2023). ”Israël-Hamas”.

agerande har påverkat såväl andra afrikanska stater som det internationella samtalet om konflikten. Pretoria började redan i november 2023 beskriva Israels agerande i Gazaremsan som ett ”folkmord”, vilket troligen bidrog till att popularisera användningen av uttrycket internationellt. Man inledde sedan, i december, en ICJ-process mot Israel under folkmordskonventionen.¹⁰³ Sydafrikas agerande och motiv diskuteras mer utförligt nedan, i avsnitt 4.5.

I takt med att vidden av ödeläggelsen i Gazaremsan klarnade började Israels traditionella anhängare gardera sig eller retirera från sina ursprungliga uttalanden. Dels har man i tilltagande grad uttryckt oro över den palestinska civilbefolkningens öde och dels mer allmänt manat till nedtrappning och besinning. Vissa länder har helt enkelt låtit bli att upprepa sina tidiga ställningstaganden för Israel och/eller fördömanden av Hamas. Stater som tidigare försökt undvika att ta ställning började också höja tonen och argumentera för en vapenvila, medan Israels kritiker skärpte sin retorik ytterligare, i tydlig medvind.

Även om trenden alltså har varit en hårdnande linje mot Israel även i Afrika söder om Sahara, har den inte varit entydig. I mars 2024 blev Guinea-Bissaus president Umaro Sissoco Embaló det första afrikanska statsöverhuvud som besökte Israel sedan kriget utbröt.¹⁰⁴ Följande månad reste Malawis utrikesminister Nancy Tembo till Tel Aviv för att öppna en ambassad och uttala starkt stöd för Israel.¹⁰⁵

4.4 Afrikanska ställningstaganden i FN

Kriget i Gaza har upprepade gånger varit föremål för debatt och ställningstaganden inom FN-systemet, både i generalförsamlingen och i säkerhetsrådet, samt inom olika specialiserade organ. De afrikanska staternas hållning har varit viktig, i och med att kontinentens 54 stater utgör det största regionala blocket i FN:s generalförsamling. Afrikanska stater innehar också tre roterande platser i FN:s säkerhetsråd.

Vapenvileomröstningarna i generalförsamlingen

FN:s generalförsamling har sedan oktober 2023 antagit två resolutioner som krävt vapenvila i Gaza, med mycket stor global majoritet. Israel motsatte sig bägge resolutioner, med stöd av USA och ett smärre antal andra stater, inklusive enstaka EU-medlemmar och ett antal små önationer.

¹⁰³ ICJ (2023). ”Press release 2023/77”. 29 dec.

¹⁰⁴ Israeliska utrikesministeriet (2024). ”President Herzog meets with President Embaló of Guinea-Bissau”. 3 mars.

¹⁰⁵ *Jerusalem Post* (2024). ”We will continue to support Israel’ Malawi FM during embassy inauguration ceremony”. 18 april.

Den 27 oktober 2023 antog FN:s generalförsamling med 121 ja-röster mot 14 nej och 44 nedlagda en resolution som krävde ett omedelbart ”humanitärt eldupphör”. Av de afrikanska staterna röstade 39 för resolutionen och ingen däremot, medan 15 lade ner sina röster eller undvek att närvara. I den senare gruppen fanns en tung afrikansk aktör, Etiopien, som lade ner sin röst.¹⁰⁶ Tunisien valde också att avstå, dock med motiveringen att resolutionen inte kritiserade Israel tillräckligt hårt.¹⁰⁷

Den 12 december antog generalförsamlingen ännu en resolution om konflikten, vilken framställde ett skarpare formulerat krav på en ”omedelbar humanitär vapenvila”. Opinionen mot kriget hade nu hårdnat ytterligare, och förslaget vann med 153 röster mot 10, med 23 nedlagda röster. Denna gång röstade 44 afrikanska länder till stöd för kravet. Etiopien hade anslutit sig till majoriteten, vilket innebar att alla större länder i Afrika nu företrädde samma linje. Bara nio afrikanska stater avstod eller frånvarade.¹⁰⁸ En tionde stat, Liberia, verkade ha skärpt sin hållning genom att rösta nej i december, efter att ha frånvarat vid oktobervoteringen. Det kom dock snabba kontraorder från president George Weah, som offentligt anklagade sina diplomater för att brutit mot landets linje i Gazafrågan. Utrikesministeriet bad också FN att ändra Liberias röst till ett ja.¹⁰⁹

Sammanlagt avvek nio stater från den afrikanska majoritetslinjen i bägge voteringarna. Det gällde Burkina Faso, Kamerun, Kap Verde, Ekvatorialguinea, Eswatini, Malawi, São Tomé och Príncipe, Sydsudan och Togo. Liberia har undantagits.

Afrikanskt agerande i säkerhetsrådet

FN:s säkerhetsråd har hållit flera omröstningar om Gaza sedan konflikten inleddes, inklusive om vapenvilor och Palestinas FN-medlemskap. USA har återkommande använt sitt veto för att hindra sådana resolutioner från att antas. Afrika har alltid tre platser i rådet, vilka väljs på tvåårsbasis, enligt ett rullande och överlappande schema. Fram till årsskiftet 2023–24 satt Gabon, Ghana och Moçambique i FN:s säkerhetsråd, och under våren 2024 hålls de tre platserna av Algeriet, Moçambique och Sierra Leone.

De afrikanska medlemmarna har som regel röstat för vapenvilor och för vad som setts som den mer Palestinavänliga hållningen i varje enskild votering. Enstaka undantag från regeln kan noteras: Ghana lade exempelvis utan kommentar ner

¹⁰⁶ FN (2023). ”UN General Assembly adopts Gaza resolution calling for immediate and sustained ‘humanitarian truce’”. 26 okt. Resolutionen antogs ursprungligen med röstsiffrorna 120 ja, 14 nej och 45 nedlagda, men Irak anförde tekniska problem och valde att ändra sin nedlagda röst till ett ja.

¹⁰⁷ *al-Quds al-arabi* (2023). ” تونس تبرر تحفظها على مشروع القرار العربي: يساوي بين الجلاء والضحية ولا يدين جرائم ” (”Tunisien rättfärdigar sin tveksamhet till det arabiska resolutionsutkastet: Jämställer bödel och offer och fördömer inte ockupationens brott”). 28 okt.

¹⁰⁸ FN (2023). ”UN General Assembly votes by large majority for immediate humanitarian ceasefire during emergency session”. 12 dec.

¹⁰⁹ Reuters (2023). ”President Weah steps in to reverse Liberia’s U.N. vote against Gaza ceasefire”. 10 okt.

sin röst vid en omröstning i oktober 2023. Förhandlingsspelet kring olika mot- eller ändringsförslag är invecklat, med rivaliserande utkast som språkligt sett kan ligga nära varandra. Dessutom har även Ryssland, Kina och Storbritannien använt sin vetomakt vid olika tillfällen, till stöd för de textversioner de själva föredragit.¹¹⁰ Det gör att de afrikanska staternas röster i vissa fall är svåra att tolka.

Algeriet har, sedan tillträdet i januari 2024, varit den mest aktiva afrikanska deltagaren i säkerhetsrådets dispyter om Gazakriget. I februari 2024 presenterade landet en egen vapenvileresolution, mot vilken USA inlade veto.¹¹¹ Den 18 april röstade Säkerhetsrådet om ytterligare ett algeriskt resolutionsutkast, som skulle ha uppgraderat Palestinas observatörsstatus i FN till fullt medlemskap, alltså en ställning som internationellt erkänd stat. Förslaget vann stöd från tolv av femton medlemmar, däribland samtliga afrikanska stater, men blockerades återigen av ett amerikanskt veto.¹¹²

Palestinaomröstningen i generalförsamlingen

USA-vetot om Palestinas status den 18 april ledde till ett snabbt motdrag utanför säkerhetsrådet. Den 10 maj 2024 röstade generalförsamlingen för en resolution som kritiserade vetot, fastslog att Palestina uppfyller kraven för FN-medlemskap och uppmanade säkerhetsrådet att återbesöka frågan med detta i åtanke. Palestina gavs även utökade rättigheter inom FN-systemet. Resolutionen antogs med 143 röster för och 9 däremot, samt 25 nedlagda röster; 16 länder undvek att delta.

Bland de afrikanska staterna biföll 45 resolutionen och ingen röstade däremot. Malawi lade som enda afrikanska stat ner sin röst, medan åtta afrikanska delegationer var frånvarande: Eswatini, Kamerun, Kongo-Brazzaville, Kongo-Kinshasa, Liberia, São Tomé och Príncipe, Sydsudan samt Togo.¹¹³

Sammanfattningsvis har Israel, trots sina omfattande försök att bygga positiva relationer i Afrika sedan 2009, inte kunnat påräkna något meningsfullt afrikanskt stöd i FN under Gazakriget 2023–24. Ingen afrikansk stat har röstat likadant som Israel i någon av de Palestinarelaterade omröstningarna i generalförsamlingen sedan 7 oktober 2023 (Liberia återigen undantaget). En mindre grupp stater har ändå på något vis avvikit från den afrikanska majoritetslinjen genom att lägga ner sina röster eller avstå från voteringar, vilket kan tolkas som en signal om neutralitet eller en diskret markering till stöd för Israel. Sex stater utmärkte sig på

¹¹⁰ Se säkerhetsrådsmöteshandlingarna S/PV.9439 (16 okt. 2023), S/PV.9442 (18 okt. 2023), S/PV.9453 (25 okt. 2023), S/PV.9499 (8 dec. 2023) och S/PV.9552 (20 febr. 2024), tillgängliga via www.undocs.org.

¹¹¹ Se resolutionsutkastet S/2024/173 och mötesprotokollet S/PV.9552 (20 febr. 2024), tillgängliga via www.undocs.org.

¹¹² Se resolutionsutkastet S/2024/312 och mötesprotokollet S/PV.9609 (18 april 2024), tillgängliga via www.undocs.org.

¹¹³ Se resolution A/ES-10/R.30/Rev.1, tillgänglig via www.undocs.org. Röstsiffrorna är sammanställda med hjälp av UN Digital Library, <https://digitallibrary.un.org/record/4046991?ln=en> (läst 13 maj 2024).

detta vis i samtliga tre generalförsamlingsvoteringar: Eswatini, Kamerun, Malawi, São Tomé och Príncipe, Sydsudan och Togo.

4.5 AU och Gazakonflikten

AU har under hela konflikten intagit en synnerligen skarp Israelkritisk hållning, i linje med organisationens historiska stöd för den palestinska saken. Unionen gjorde en vecka in i kriget ett gemensamt uttalande med Arabförbundet där man erinrade om behovet av en tvåstatslösning men samtidigt varnade för att Israels offensiv kunde leda till ”folkmord”.¹¹⁴

Vid AU:s toppmöte i februari 2024 hyllade kommissionsordföranden Moussa Faki Mahamat den sydafrikanska folkmordsprocessen i ICJ och fördömde Israels agerande i de allra hårdast ordalag.¹¹⁵

Vindkantringen kunde knappast bli tydligare, i och med att det var samme Moussa Faki Mahamat som tre år tidigare hade bjudit in Israel att bli observatörsmedlem i AU och därefter styvnackat försvarat sitt beslut gentemot de Palestinavänliga staterna (se avsnitt 3.3). Enligt en hög unionstjänsteman är frågan om observatörsmedlemskap nu i praktiken utagerad, även om inget formellt beslut har kungjorts utåt.¹¹⁶ En israelisk delegation som försökte besöka AU:s säte i Addis Abeba för att lobba ledamöter inför mötet blev avvisad.¹¹⁷ Den palestinske premiärministern, Mohammed Shtayyeh, mottogs däremot med ”långvariga applåder”.¹¹⁸

4.6 Sydafrikas roll

Sydafrika har ända sedan konfliktutbrottet i oktober 2023 varit en pådrivande kraft i kampanjerna mot Israels krigsföring i Gaza, inte bara i Afrika utan inom det globala syd mer allmänt.

Sydafrika är Afrikas mest utvecklade ekonomi och spelar en tydlig ledarroll i afrikansk politik. Segern över apartheid 1994 gav regeringspartiet ANC ett stort politiskt och moraliskt kapital. Det hjälpte Sydafrika att positionera sig som en stark röst för det globala syds intressen, även om en stundvis kallhamrad realpolitik har tärt på de symboliska tillgångarna med åren.¹¹⁹ Landet är medlem

¹¹⁴ AU (2023). ”Joint statement by the African Union Commission and the General Secretariat of the League of Arab States on the Grave Situation in Gaza”, 15 okt.

¹¹⁵ Bousmid, Rym (2024). ”Pourquoi l’Union africaine retire le statut d’observateur à Israël?”. *Jeune Afrique*. 27 febr.

¹¹⁶ Hochet-Bodin, Noé (2024). ”Israël définitivement mis au ban de l’Union africaine” (Israel slutgiltigt bannlyst från Afrikanska unionen). *Le Monde*. 18 febr.

¹¹⁷ Oweis, Khaled (2024). ”الاتحاد الإفريقي يمنع وفداً إسرائيلياً من دخول مقره” (”Afrikanska unionen hindrar en israelisk delegation från att besöka dess högkvarter”). *al-Sharq*. 15 febr.

¹¹⁸ Hochet-Bodin (2024). ”Israël définitivement mis au ban de l’Union africaine”.

¹¹⁹ Polakow-Suransky, Sasha (2024). ”What South Africa Really Won at the ICJ”. *Foreign Policy*. 1 febr.

i samarbetsorganet BRICS sedan 2010 och vinnlägger sig om goda relationer med Moskva och Peking, men vill också samarbeta västerut – på egna villkor.¹²⁰ Sydafrikas återkommande protester mot vad man ser som en orättfärdig världsordning har beskrivits som ett ”antiimperialistiskt stråk”, och vanan att solidarisera sig med utvecklingsländer mot väst lägger stundom krokben för landets medlar- och brobyggarambitioner.¹²¹

Den sydafrikanska relationen med Israel påverkas av arvet från befrielsekampens sista decennier, då Israel var en av apartheidregimens viktigaste allierade. ANC upprättade under dessa år ett förtroligt samarbete med PLO och har fortsatt driva frågan om Palestinas frigörelse efter omvandlingen till regeringsparti. Samtidigt har man förespråkats en tvåstatslösning och upprätthållit de gamla förbindelserna med Israel, vilket inledningsvis underlättades av de förhoppningar som knöts till 1993 års Osloavtal. Efter fredsprocessens stagnation under 00-talet har relationen med Israel försämrats och ANC:s ledare har successivt skärpt sin kritik. Som noterades i avsnitt 3.3 spelade Sydafrika en ledande roll i försöken att blockera israeliskt observatörsmedlemskap i AU. Den sydafrikanska regeringen har också gått från att förut bara dra paralleller mellan Israels behandling av palestinerna och apartheidstyret i Sydafrika, till att offentligt kräva att FN ska uttala att Israel är en apartheidstat.¹²²

För ANC finns särskilda fördelar med att driva Palestinafrågan just nu, inför de val som planeras i Sydafrika 29 maj 2024.¹²³ Partiets stöd har urholkats av landets dåliga ekonomi och den svarta folkmajoritetens fortsatt svåra situation, och på senare år har ANC fått allt svårare att skydda sin vänsterflank. Partiets förre ungdomsledare Julius Malema och ex-presidenten Jacob Zuma driver numera varsitt oppositionsparti och försöker iklä sig ANC:s revolutionära arv genom populistisk, militant och antiimperialistisk retorik. Framgångar för dessa partier skulle beröva ANC regeringsmajoriteten för första gången sedan frigörelsen.¹²⁴ Att regeringen tar strid om Gaza hjälper därför ANC på två sätt: det hindrar att Palestinafrågan kapas av oppositionen, och ger samtidigt partiets företrädare ett tillfälle att agera med stora gester på världsscenen.

Sydafrika började tidigt under konflikten anklaga Israel för att utsätta Gazas invånare för ett ”folk mord”.¹²⁵ Det är ett starkt polariserande begrepp, givet det judiska folkets historia. I många västländer – och förstås också i Israel –

¹²⁰ Chivvis, Christopher S.; Usman, Zainab; Geaghan-Breiner, Beatrix (2023). ”South Africa in the Emerging World Order”. Carnegie Endowment for International Peace. 21 dec.

¹²¹ Jordaen, Eduard (2008). ”Barking at the Big Dogs: South Africa’s Foreign Policy Towards the Middle East”. *The Round Table*. Vol. 97. Nr. 397, s. 548–9, 557.

¹²² Myeni, Thabi (2022). ”South Africa calls for Israel to be declared an ’apartheid state’”. Aljazeera English. 26 juli.

¹²³ *The Economist* (2024). ”South Africa’s support for the Palestinian cause has deep roots”. 11 januari.

¹²⁴ Pilling, David & Mark, Monica (2024). ”The young South Africans rethinking Nelson Mandela’s legacy”. *Financial Times*. 24 april.

¹²⁵ *Jeune Afrique* (2023). ”Guerre Israël-Hamas : l’Afrique du Sud rappelle ses diplomates pour « consultations »”. 6 nov.

avvisades de sydafrikanska anklagelserna som en ohistorisk och kränkande överdrift. De vann däremot applåder i Mellanöstern och övriga Afrika.¹²⁶

I början av november kallade Sydafrika hem alla sina diplomater från Israel. Den 21 november 2023 röstade det sydafrikanska parlamentet med stor majoritet för att dessutom stänga Tel Aviv-ambassaden och helt säga upp förbindelserna med Israel; Israel kallade då hem sin ambassadör. Förslaget hade lagts fram av Malematrogna parlamentariker, men ANC anslöt sig till idén hellre än att ta strid.¹²⁷ Regeringen har hittills inte implementerat beslutet.¹²⁸ Om Sydafrika skulle avbryta relationerna på detta vis vore det fullt möjligt att fler afrikanska stater skulle följa efter, även om det är svårt att föreställa sig ett lika storskaligt sammanbrott som 1972–73 (se avsnitt 2.2).

Den 29 december tog Pretoriaregeringen sin kritik ett steg längre genom att aktivera en mekanism i den internationella folkmordskonventionen för att starta process mot Israel vid Internationella domstolen i Haag, ICJ.¹²⁹ Ukraina hade tidigare utnyttjat samma mekanism för att inleda en ICJ-process mot Ryssland, då med västligt stöd.¹³⁰ ICJ utfärdade i januari 2024 ett beslut om att Israel tills vidare måste bistå hjälpinsatserna i Gazaremsan och förhindra uppmaningar till folkmord, med mera, men avstod från att kräva ett stopp för offensiven, vilket Sydafrika hade begärt.¹³¹

Domstolen behandlar fortfarande frågan, och processen skulle kunna ta mycket lång tid. ICJ-fall pågår som regel i flera år.¹³² Ukrainas folkmordskonventionstvist med Ryssland inleddes exempelvis 2017, men dom föll inte förrän 2024. Den juridiska ribban för en folkmordsdom är hur som helst hög och det verkar mycket osannolikt att ICJ skulle karakterisera Israels krigföring på det sättet. Däremot är det möjligt att Israel ställs till svars för att, exempelvis, ha försvårat biståndsinsatser eller för underlåtelse att ingripa mot folkmordsivrande retorik på det sätt domstolen krävt.

Hittills har ICJ-processen främst haft politiska effekter. Debatten sätter fokus på den palestinska civilbefolkningens lidande och skadar den israeliska krigsmaktens anseende, samtidigt som den har givit ökad spridning åt folkmordsanklagelsen och drivit på radikaliseringen av den afrikanska och internationella kritiken mot Israel. Att regeringen i Pretoria tog initiativet i ICJ och så tydligt driver frågan i termer av internationell rättstillämpning har också, i

¹²⁶ Singh, Priyal & Gopaldas, Ronak (2024). "South Africa's ICJ case has already altered its foreign policy space". Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 24 jan.

¹²⁷ Magome, Mogomotsi (2023). "South African lawmakers vote in favor of closing Israel's embassy and cutting diplomatic ties". Associated Press. 21 nov.

¹²⁸ African Press Agency (2024). "No decision yet on S/Africa-Israel diplomatic ties – Minister". 29 febr.

¹²⁹ ICJ (2023). "Press release 2023/77". 29 dec.

¹³⁰ För en jämförelse av fallen, se Hathaway, Oona A. (2024). "Taking Stock of ICJ Decisions in the 'Ukraine v. Russia' Cases—and implications for South Africa's case against Israel". Just Security. 5 febr.

¹³¹ ICJ (2024). "Summary of the Order of 26 January 2024" (192-20240126-SUM-01-00-EN). 26 jan.

¹³² ICJ (inget datum). "List of All Cases".

anhängarnas ögon, återgivit Sydafrikas utrikespolitik något av den moral- och principfyllda aura den en gång förlänades av kampen mot apartheid. Det höjer därmed ANC-regeringens profil såväl inom landet som inom afrikansk politik och inför hela det globala syd.¹³³

Sydafrikas agerande är dock inte utan kostnader och risker. Landets överslätande attityd till den ryska invasionen av Ukraina hade redan försämrat relationerna med USA, men agerandet i Gazafrågan ledde till mycket kraftigare reaktioner i den amerikanska kongressen. Bidenadministrationen har hållit emot kongressens krav på handling och tycks vilja vårda relationen till Pretoria, trots tydliga åsiktsskillnader, men sydafrikanska bedömare varnar för att detsamma inte nödvändigtvis kommer att gälla om Donald Trump vinner det kommande presidentvalet.¹³⁴

4.7 Afrika, Palestina och det globala syd

Palestinafrågan har länge spelat en särskild roll för många utvecklingsländer, inte bara i Mellanöstern utan också, som framgått ovan, i Afrika. Även i Latinamerika och många andra delar av världen, inklusive Europa och USA, har konflikten mellan Israel och Palestina en särskild förmåga att mobilisera opinionsyttringar och protester. Detta kan ha flera olika skäl.

Det intressanta för denna studie är i vilken mån Palestinafrågan hjälper till att knyta samman afrikansk politik med större rörelser i världspolitiken och inom den amorfa konstellation av länder som brukar beskrivas som det globala syd, alltså det som tidigare ofta kallades tredje världen.¹³⁵ Frågan är mycket omfattande, men behandlas här bara kortfattat eftersom den, definitionsmässigt, rör andra delar av världen än bara Afrika.

Begreppet ”det globala syd” spänner över mer än hundra stater på flera kontinenter, med sinsemellan mycket skilda erfarenheter, intressen och resurser. Det säger sig självt att en sådan gruppering, som dessutom saknar tydliga institutionella uttryck, kommer att hysa en mångfald uppfattningar om en komplicerad fråga som konflikten mellan Palestina och Israel.

Icke desto mindre tycks Palestinafrågan ha en särskild tyngd för många av dessa länder och, kanske i synnerhet, för deras gemensamma organisationer och

¹³³ Singh & Gopaldas (2024). ”South Africa’s ICJ case has already altered its foreign policy space”; Polakow-Suransky (2024). ”What South Africa Really Won at the ICJ”.

¹³⁴ Fabricius, Peter (2024). ”Pretoria walks a tightrope on US relations”. Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 28 mars.

¹³⁵ Det finns utan tvekan ett värde i att ha ett samlingsbegrepp för de många stater som förenas, i högre eller lägre grad, av koloniala erfarenheter och låg eller sentida ekonomisk utveckling. Det bör samtidigt påpekas att termen ”det globala syd” är vag både till innehållet och utsträckningen. Begreppet har dessutom kritiserats, ofta på goda grunder, för att vara analytiskt förvirrande eller för att det utnyttjas i vissa staters politiska projekt. Se t. ex. Ero, Comfort (2024). ”The Trouble With ‘the Global South’”. *Foreign Affairs*. 1 april.

politiska projekt. Det gäller inte bara regionala organ som Arabförbundet och AU, eller internationella organisationer som G-77 och Alliansfria rörelsen, utan även inom FN-systemet, där Palestinafrågan sedan decennier är föremål för ett enträget arbete utfört av arabiska, afrikanska och andra diplomater. Palestinasolidariteten har i själva verket varit en del av det fasta möblemanget i modern syd-syd-politik redan från början, vid Bandungkonferensen 1955.¹³⁶

Den palestinska självständighetskampen är idag en av ett fåtal olösta strider från det världshistoriska skede då de flesta av dagens stater vann sin självständighet. Den symboliska betydelsen av detta ska inte underskattas. 1900-talets avkolonisering hade formativ betydelse för stora delar av mänskligheten och utgör idag en viktig del av de flesta staters nationella mytologi. Inom det politiska och institutionella landskap som kan sägas manifesteras det globala syd förblir detta en laddad fråga, och att kräva nationellt självbestämmande (även) för Palestina ligger djupt inbäddat i många sydländers utrikespolitiska identitet.

Det bör alltså inte komma som en överraskning att nästan alla de större stater som definierar sig som en del av det globala syd har varit kritiska mot Israels agerande i Gazaremsan – till exempel Sydafrika, Egypten, Nigeria, Brasilien, Indonesien, Kina och Malaysia.¹³⁷ Enigheten är knappast total, men även om skilda åsikter förekommer är det propalestinska perspektivet så förhärskande att det tycks ha en normerande effekt.

Indien är, exempelvis, en obestridd ledande aktör inom det globala syd, och strävar aktivt efter att utveckla denna ledarroll som ett geopolitiskt verktyg. Även om Indien historiskt sett har stöttat den palestinska kampen, har landet under Narendra Modis hindunationalistiska regering bytt fot och utvecklat ett mycket nära samarbete med Israel. Trots det har New Delhi i hög grad vidmakthållit sin traditionella position i olika internationella organ, och även under Modi har man vanligen röstat i FN mot den israeliska ockupationen och för Palestinas självbestämmande.¹³⁸ När Indien till Israels förtjusning lade ner sin röst i en FN-votering om eldupphör i oktober 2023 (se avsnitt 4.3) ledde det till en diskussion om huruvida ett sådant ställningstagande verkligen var förenligt med landets ledarambitioner i det globala syd.¹³⁹ Vid nästa omröstning, i december, hade Indien bytt kurs och krävde en omedelbar vapenvila, rakt i strid med Israels önskemål men i linje med röstningsbeteendet hos den överväldigande majoriteten stater i det globala syd.¹⁴⁰

¹³⁶ Se Bandungkonferensens sluttuttalande, punkt E 1. CVCE (2017). "Final Communiqué of the Asian-African conference of Bandung (24 April 1955)".

¹³⁷ Stuenkel, Oliver (2023). "Why the Global South Is Accusing America of Hypocrisy". *Foreign Policy*. 2 nov.

¹³⁸ Ali Abbas, Bashir (2024). "Analysis of India's voting patterns on Israel-Palestine issues at the United Nations". *Hindustan Times*. 21 mars.

¹³⁹ Storey, Henry (2023). "India's Gaza dilemma". *The Interpreter*. The Lowy Institute. 16 nov.

¹⁴⁰ Ali Abbas (2024). "Analysis of India's voting patterns on Israel-Palestine issues at the United Nations".

Daniella Huber, vid Roma Tre-universitet i Rom, har, i en rapport för Italienska institutet för internationella frågor, konstaterat att det globala syd var relativt enat bakom kraven på att internationell rätt ska tillämpas i Palestinafrågan redan före krigsutbrottet 2023. Enigheten förefaller dock ha växt sedan dess. Huber noterar vidare att ”snarare än att bara stödda palestinska initiativ i internationella institutioner har flera länder i det globala syd nu själva börjat ta egna initiativ inom dessa institutioner.” Bland exemplen nämns Algeriets aktiva uppträdande i FN:s säkerhetsråd (se avsnitt 4.4) och Sydafrikas ICJ-process (se avsnitt 4.6).¹⁴¹

Gazafrågan har också, oundvikligen, kommit att betraktas i ljuset av Ukrainakriget. De skilda måttstockar med vilka USA och Europa mäter ockupationerna av Ukraina och Palestina har väckt ont blod på många håll i det globala syd, däribland i afrikanska länder.¹⁴² Afrikaspecialisten Alex Thurston, vid Cincinnatiuniversitetet i USA, konstaterar att ”idén om en ’regelbaserad världsordning’ skramlar allt tommare” för människor i dessa delar av världen, när USA och stora delar av Europa tolererar handlingar i Gaza som man beskriver som krigsbrott i andra fall – exempelvis att stoppa mat- och medicinleveranser till belägrade civila.¹⁴³

Flera kommentatorer har också noterat frustrationen över amerikanska och europeiska krav på att det globala syd ska fördöma Ryssland i olika FN-omröstningar om Ukraina, samtidigt som USA och EU vägrar återgälda tjänsten när sydländerna begär stöd för en vapenvila i Gaza.¹⁴⁴

Den uppfattningen har förstås en avigsida. Många afrikanska stater har intagit en aktiv hållning i Israel-Palestinafrågan och begärt att USA och Europa ska göra likaledes, men samtidigt strävat efter att förhålla sig neutrala till Rysslands krig i Ukraina. En studie av röstbeteendet i FN under sex Ukrainarelaterade omröstningar 2022–23 visar att den afrikanska medlemsgruppen har varit mindre benägen att rösta med Ukraina och västländerna än exempelvis länderna i Latinamerika och Asien. Även om antalet afrikanska ja-röster i varje enskild Rysslandskritisk votering har varit fler än nej-rösterna, och oftast avsevärt fler, har många stater också lagt ner sina röster eller avstått från att närvara.¹⁴⁵

¹⁴¹ Huber, Daniela (2024). ”Israel/Palestine and the Normative Power of the ‘Global South’” (IAI Commentaries 24/14). Italienska institutet för internationella frågor (IAI). 22 mars.

¹⁴² Se t. ex. MacFarquhar, Neil (2023). ”Developing World Sees Double Standard in West’s Actions in Gaza and Ukraine”. *New York Times*. 23 okt.; Stuenkel (2023). ”Why the Global South Is Accusing America of Hypocrisy”.

¹⁴³ Thurston, Alex (2023). ”Africans see hypocrisy in US policy on Israel in Gaza”. *Responsible Statecraft*, 13 nov.

¹⁴⁴ Se exempelvis Gowan, Richard; Kumar, Devika Manish & Nicholson, Maya (2024). ”The U.N. Is No Longer a Center of Gravity in Ukraine’s Diplomatic War”. *World Politics Review*. 22 febr.

¹⁴⁵ Götz, Elias; Gejl Kaas, Jonas & Knudsen, Kevin Patrick (2023). ”How African states voted on Russia’s war in Ukraine at the United Nations – and what it means for the West”. Danska institutet för internationella studier (DIIS). 15 nov. <https://www.diis.dk/en/research/how-african-states-voted-on-russias-war-in-ukraine-the-united-nations-and-what-it-means> (läst 13 maj 2024).

Den växande friktionen mellan väst och syd kring kontrasten mellan Gaza och Ukraina får, oavsett hur man fördelar ansvaret, diplomatiska konsekvenser. Enligt den Brysselbaserade tankesmedjan International Crisis Group har Gazafrågan varit en starkt bidragande orsak till att Ukrainas västallierade har tvingats ge upp sin strategi om att återkommande initiera Rysslandskritiska utspel från FN:s generalförsamling. Inga resolutioner för att fördöma Rysslands krigföring i Ukraina har framlagts sedan hösten 2023, vilket enligt författarna beror på en rädsla för att frustrationen i det globala syd skulle resultera i omfattande röstskolkning och en rysk propagandaseger.¹⁴⁶

Hur Palestinafrågan avtecknar sig i det globala syd i allmänhet ligger, som sagt, utanför ramarna för denna rapport. Det kan dock konstateras att de stämningar som beskrivits ovan tycks stå i samklang med huvudriktningen i afrikansk politik. Denna internationella kontext har med all säkerhet påverkat afrikanska staters avvägningar, och uppmuntrat exempelvis Sydafrika att agera offensivt. I Palestinafrågan kan man nämligen påräkna stöd inte bara från en välvilligt inställd inhemsk publik och i ett större afrikanskt sammanhang, utan också inom den internationella krets som Sydafrika ser som sin egen självklara utrikespolitiska hemvist.

Även om ”det globala syd” alltså lämnar mycket att önska som analytisk kategori, vore det ett misstag att avfärda den politiska betydelsen av de idéer, föreställda gemenskaper och gemensamma historiska erfarenheter som knyts till begreppet.

¹⁴⁶ Gowan, Kumar & Nicholson (2024). ”The U.N. Is No Longer a Center of Gravity in Ukraine’s Diplomatic War”.

5 Avslutande diskussion

I kapitel 1 ställde denna rapport upp två forskningsfrågor:

- Hur ser Israels förhållande till Afrika och de afrikanska staterna ut, och hur har det utvecklats från Israels grundande 1948 fram till idag, med särskilt fokus på senare tid?
- Hur har Gazakriget inverkat på de israelisk-afrikanska relationerna och hur kan dessa komma att utvecklas framgent?

En översikt över Israels historiska förhållande till Afrika och Gazakrigets hittillsvarande inverkan har givits i kapitlen 2, 3 och 4. I kapitel 2 redovisades Israels första halvsekel i Afrika i mycket sammanpressad form, från det tidiga 1960-talets stora och i allt väsentligt framgångsrika satsningar till det plötsliga sammanbrottet 1973. Även om Israel kunde börja återuppbygga sitt diplomatiska kontaktnät i Afrika från 1990-talet och framåt, hade varken de vidöppna möjligheterna eller de högt ställda israeliska ambitionerna överlevt krisen. Under Benjamin Netanyahus andra regeringsperiod, från 2009 och framåt, genomfördes likväl en ny satsning på Afrika, om än i mindre skala än tidigare. Detta har beskrivits i kapitel 3. Satsningen ledde till tydliga framsteg för Israel i Afrika, samtidigt som landets möjligheter fortsatte att begränsas av Palestinafrågan. I kapitel 4 diskuterades utvecklingen under den konflikt i Gazaremsan som utbröt i oktober 2023. Det framgick att även om afrikanska länder är delade i sin uppfattning om konflikten, har huvudströmningen varit kritisk mot Israels agerande, och blivit allt mer så över tid. Detta har avtecknat sig i exempelvis FN-omröstningar.

I nästa avsnitt, 5.1, sammanfattas vissa slutsatser om Gazakrigets inverkan på det israelisk-afrikanska förhållandet, följt av en diskussion om möjliga och sannolika utfall på längre sikt. Avslutningsvis diskuteras i avsnitt 5.2 de ytterligare forskningsfrågor som väckts av denna studie.

5.1 Analys och prognos

Israels relationer i Afrika har, historiskt sett, gått från ytterlighet till ytterlighet. Den raska expansionen under 1960-talet, med ambassader i nästan alla länder söder om Sahara, vändes kring 1973 i närmast fullkomlig isolering, vilken lika plötsligt lättade två årtionden senare. Arye Oded (1929–2019), tidigare israelisk ambassadör i flera afrikanska länder, har konstaterat att de israelisk-afrikanska förbindelserna ”har präglats av skarpa vändningar och förändringar – från starka vänskaper till brytningar. Israel har inte mött detta fenomen i sina relationer med andra kontinenter.”¹⁴⁷

¹⁴⁷ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 122.

Israels senaste tre decennier i Afrika har inte sett samma våldsamma svängningar, även om de varit händelserika på sina egna vis. Landet har gjort tydliga inbrytningar i tidigare stängda delar av Afrika sedan 2010-talets början, även om uppförsbacken varit både brant och stenig. Ockupations- och bosättningspolitiken i Palestina har underblåst ett hårdnackat motstånd i framför allt Nordafrika, men även andra delar av kontinenten. Icke desto mindre förbättrades Israels position i Afrika stadigt under 2010-talet. Efter de arabiska normaliseringsavtalen 2020 stod Israel sannolikt i begrepp att ta fler kliv framåt i Afrika, men Gazakrigets utbrott i oktober 2023 har förändrat läget.

Dagens krig i Gazaremsan är allvarligare och blodigare än något tidigare israeliskt-palestinskt våldsutbrott sedan 1948, och de internationella reaktionerna, inklusive i Afrika, har varit starkare än på mycket länge. Händelserna i Gaza har utan tvekan skadat Israels ställning på kontinenten, men det är också viktigt att konstatera vad som *inte* har hänt. De afrikanska staterna har inte brutit förbindelserna med Israel, även om Sydafrika kommit nära. Nedkylda relationer kan tinas upp igen, och det är därför oklart hur allvarliga och långsiktiga effekterna kommer att visa sig bli.

Å ena sidan märks en ny ovilja att förknippas med Israel, en återgång till hård och öppen kritik och en skarp radikalisering av framför allt Sydafrikas hållning. Inte minst det senare kan få långsiktiga effekter. Det är möjligt att valet i Sydafrika i maj kommer att minska ANC:s intresse för konflikten, men om valutgången resulterar i en koalitionsregering med något av landets radikala och populistiska oppositionspartier kan resultatet lika gärna binda Pretoria hårdare vid den palestinska masten.

Afrikanska staters politik formas inte enbart i Afrika; den ingår i ett globalt sammanhang. Gazakonflikten har återaktualiserat Palestinafrågan inom det globala syd och samtidigt tydliggjort en klyfta mellan väst och syd. Det har skett mot bakgrund av redan befintliga meningsskiljaktigheter om kriget i Ukraina, vilket är en praktisk och principiell fråga av högsta dignitet för USA och Europa, men däremot inte för de flesta afrikanska länder. Medan USA och Europa irriteras över vad man ser som afrikanska staters undfallande inställning till det ryska angreppskriget i Ukraina, har Israels krigsföring i Gaza spätt på en afrikansk irritation över vad man upplever som amerikanskt och europeiskt hyckleri i folkrättsfrågor och ensidiga krav på stöd och lojalitet i exempelvis FN.

Dessa spänningar kan naturligtvis påverka båda sidors uppträdande och få effekter i bägge konflikterna. Det är också uppenbart att Ryssland och Kina har uppfattat sprickan och ser möjligheter att vidga och utnyttja den. Både Moskva och Peking har sedan oktober 2023 demonstrativt sällat sig till den propalestinska och Israelkritiska linje som företräds av de flesta aktörer inom det globala syd, inte minst i Afrika.

Hur förutsättningarna för israelisk diplomati i Afrika utvecklas efter krigsslutet är svårt att sia om, eftersom något slut på kriget ännu inte kan skönjas. Mycket hänger på när en vapenvila kan komma till stånd, vilken skepnad den bredare Israel-Palestinakonflikten vid det laget har antagit, och i hur hög grad synen på Israel har hunnit förändras när det väl sker – inte bara i Afrika, utan också i övriga världen. Alla dessa frågor hänger samman, vilket ökar komplexiteten.

Klart är emellertid att Israel kommer att tvingas hämta igen förlorad terräng i Afrika. Dessa ansträngningar kommer att försvåras av att den israeliska regeringen numera uttryckligt och högljutt motsätter sig en tvåstatslösning, vilket minskar möjligheterna att blidka kritiker och skapa politiskt manöverutrymme genom diplomatiska gester, fredsinriktad retorik eller förhandlingsinitiativ.¹⁴⁸ Ett skadehanteringsarbete utifrån sådana utgångspunkter kommer sannolikt kräva att Israel istället investerar större ekonomiska resurser i relationerna med Afrika, samtidigt som landet säkerligen kommer ha många andra problem som pockar på uppmärksamhet.

Å andra sidan tyder mycket på att Gazakrigets effekter trots allt blir begränsade. Ingen afrikansk stat har i skrivande stund brutit förbindelserna med Israel helt och hållet, som på 1970-talet. Till och med Sydafrika har hittills valt att hålla relationen vid liv, om än på svag sparlåga och med hemkallad ambassadpersonal. Ett betydande antal afrikanska länder verkar, precis som i Ukrainafallet, mest vilja undvika frågan.

De flesta stater följer visserligen den Palestinavänliga linjen i AU och röstar mot Israel i FN – men det är knappast fråga om något större politiskt risktagande, utan om ett tämligen kostnadsfritt sätt att manifesteras afrikansk gemenskap och solidariteten inom det globala syd. Kollektiva och multilaterala sammanhang kännetecknas överhuvudtaget ofta av en annan dynamik än bilaterala relationer, och de hårda och historiskt präglade tongångarna från AU har inte varit representativa för de flesta afrikanska staters förhållande till Israel under det gångna decenniet. Detta diplomatiska givande och tagande har beskrivits som en ”balanseringspolitik”, genom vilken afrikanska stater låter frejdiga bilaterala samarbeten med Israel kompenseras av propalestinsk renlevnad i multilaterala organ.¹⁴⁹

Israels sak gynnas dessutom av flera andra faktorer, inklusive att djupgående förändringar i förhållandet mellan Israel och Afrika redan hade ägt rum när Gazakriget utbröt. De allra flesta afrikanska länder har idag (och verkar vilja bevara) egna relationer med Israel, vilket är helt oliket läget under kalla krigets sista årtionden. I det långa loppet bör också det faktum att fyra av fem

¹⁴⁸ Salman, Abeer; McCluskey, Mitchell; Dahman, Ibrahim; Tanno, Sophie; Liptak, Kevin & Lee, M. J. (2024).

”Netanyahu again rejects Palestinian sovereignty amid fresh US push for two-state solution”, CNN. 21 jan.

¹⁴⁹ Oded (2010). ”Africa in Israeli Foreign Policy”, s. 139.

unionsmedlemmar nu bedriver bilateralt diplomatiskt umgänge med Israel rimligen få ökat genomslag även i AU:s politik och retorik.

De arabiska normaliseringsavtalen år 2020 utgör också en, som det verkar, bestående förändring som kan antas få långsiktig effekt på Afrikas politik. De nya israeliska relationerna med oljestater i Persiska viken och med Marocko kan, när den akuta konflikten i Gaza har bedarrat, skapa nya och för Israel gynnsamma synergier i framförallt östra och västra Afrika. Den indiske forskaren Alvite Singh Ningthoujam har exempelvis lyft fram möjligheten av trilaterala samarbeten, där Förenade arabemiraten och Israel gemensamt knyter an till enskilda afrikanska stater.¹⁵⁰ Israel har med viss framgång odlat denna typ av trepartsformat i östra Medelhavet och Mellanöstern, och det går lätt att föreställa sig liknande konstellationer i Afrika. Ett tänkbart östafrikanskt exempel vore Israel, Etiopien och Förenade arabemiraten.

Även amerikansk politik talar i viss mån till Israels favör. Både demokrater och republikaner stödjer och vill bygga vidare på de israelisk-arabiska normaliseringsavtalen. President Biden har givit mycket starkt stöd till Israel under Gazakriget, även om hans bas inom det demokratiska partiet numera är kluven i frågan. I skrivande stund verkar det dessutom mycket möjligt att den ytterst proisraeliske Donald Trump återtar makten i USA i valet 5 november 2024. Osäkerheten kring USA:s framtida styre märks i afrikansk politik, precis som i andra internationella sammanhang – men ju mer troligt det verkar att Trump återkommer för en andra mandatperiod, desto mer fördelaktiga blir troligen Israels förutsättningar i Afrika. Stater som är beroende av USA:s ekonomiska eller politiska välvilja kommer i så fall att ha starka incitament att slå in på en mer Israelvänlig kurs för att stärka sina aktier i Washington.

Mycket tyder med andra ord på att Israels relationer med Afrika kommer att kunna fortsätta fördjupas på sikt, när konflikten har bedarrat. Detta förutsätter att inte Gazakriget först utlöser en mer omfattande försämring i de israelisk-afrikanska och/eller israelisk-västliga förbindelserna, vilket dock är möjligt. Fortsatta framsteg för israelisk diplomati lär hur som helst behöva ske i styv palestinsk motvind, och fickor av envist motstånd kommer troligen försvåra institutionella samarbeten med AU och vissa av Afrikas regionala samarbetsorgan. Skärpta konflikter kring dessa frågor kan eventuellt komma att skapa öppningar för andra utländska aktörer i Afrika.

5.2 Om framtida forskning

Som konstaterats ovan, i avsnitt 1.1, har denna studie av Israels relationer med de afrikanska länderna följt ett annat mönster än vissa tidigare FOI-rapporter om

¹⁵⁰ Ningthoujam, Alvite (2023). "Israel in Africa: Old and New Partners" (BESA Center Perspectives Paper nr. 2 208.) Begin-Sadat-centret för strategiska studier. 20 juli, s. 5.

externa aktörer i Afrika (till exempel Kina, Turkiet, Frankrike och USA). Det var ett rimligt och förmodligen nödvändigt vägval, i och med att denna rapport haft andra ingångsvärden än tidigare studier och skrivs i ett annat sammanhang. Den har inte bara syftat till att beskriva Israels förhållande till Afrika, utan även till att specifikt undersöka effekterna av den nuvarande Gazakrisen. Vissa aspekter av ämnet återstår alltså att utforska.

Israels roll i Afrika kan komma att aktualiseras i samband med forskning om hur andra stater i Mellanöstern uppträder på kontinenten. Det är exempelvis värt att notera att Iran, Förenade arabemiraten, Saudiarabien och Qatar allihop har trappat upp sitt ekonomiska och säkerhetspolitiska engagemang i Afrika under 2000-talet, inte minst på Afrikas horn. Detta ökade och delvis rivaliserande engagemang förefaller värt att studera, både för att bättre förstå Mellanösterns säkerhetspolitik och för att bygga en mer fullständig bild av externa aktörers uppträdande i Afrika. I det sammanhanget kan frågan om Israels Afrikapolitik behöva återbesökas.

Studier som mer specifikt inriktas mot externa aktörers säkerhets-, kontraterror- och militärsamarbeten i någon afrikansk stat eller region, exempelvis i Sahel, skulle också kunna motivera vidare forskning om Israels roll.

Rapporten har därutöver väckt frågor som inte direkt berör Israel. Den ledande roll som spelats av Sydafrika under den nuvarande konflikten (se avsnitt 4.6) inskräpper vikten av att förstå det landets politikutveckling. Pretorias vägval kan komma att få betydelse både för afrikansk politik och för det globala syd i vidare mening. En studie av det moderna Sydafrikas utrikes- och säkerhetspolitik har länge framstått som ett angeläget projekt för FOI:s Afrikagrupp, och det som framkommit i föreliggande rapport understryker ytterligare behovet av sådan forskning.

Ett besläktat ämne av visst intresse är det som tagits upp i avsnitt 4.7 om Palestinafrågans symboliska och praktiska roll i det globala syd. Tänkbara vinklar vore hur konflikten påverkar USA:s och EU:s möjligheter att bygga inflytande och samla stöd för sina intressen i det globala syd, exempelvis med fokus på Ukrainakriget eller gentemot stater som Ryssland och Kina mer allmänt. Hur konflikten mellan Israel och Palestina påverkar internationella institutioner som FN och ICJ eller Internationella brottmålsdomstolen (ICC) är heller inte ointressant. Sist men inte minst väcks frågan om i vilken mån den väst-syd-frikation som ihållande genereras av Palestinakonflikten kan utnyttjas för alliansbyggande och påverkanskampanjer av aktörer som exempelvis Ryssland, Kina, Iran eller Turkiet.

Referenser

FOI-publikationer kan beställas i tryckt form eller hämtas gratis i PDF-format på www.foi.se.
Dokument från OAU och AU finns på www.au.int. FN-dokument är tillgängliga på www.undocs.org.

Abugbilla, Francis Mbawini (2020). "How Benjamin Netanyahu is resetting Israel-Africa relations".
Stroumcentret för judiska studier. Washingtonuniversitetet. 28 maj. <https://jewishstudies.washington.edu/israel-hebrew/benjamin-netanyahu-resetting-israel-africa-relations> (läst 26 mars 2024).

AFP (2023). "Israel social security data reveals true picture of Oct 7 deaths". France-24. 15 dec.
<https://www.france24.com/en/live-news/20231215-israel-social-security-data-reveals-true-picture-of-oct-7-deaths> (läst 19 mars 2024).

African Press Agency (2024). "No decision yet on S/Africa-Israel diplomatic ties – Minister". 29 febr.
<https://apanews.net/no-decision-yet-on-s-africa-israel-diplomatic-ties-minister> (läst 26 mars 2024).

Algérie Presse Service (2021). "Déclaration de Lamamra sur la rupture des relations diplomatiques avec le Maroc". 24 aug. <https://www.aps.dz/algerie/126530-declaration-de-lamamra-sur-la-rupture-des-relations-diplomatiques-avec-le-maroc> (24 april 2024).

Ali Abbas, Bashir (2024). "Analysis of India's voting patterns on Israel-Palestine issues at the United Nations". *Hindustan Times*. 21 mars. <https://www.hindustantimes.com/analysis/analysis-of-indias-voting-patterns-on-israel-palestine-issues-at-the-united-nations-101710950988836.html> (läst 24 april 2024).

Allen, Nathaniel & La Lime, Matthew (2021). "How digital espionage tools exacerbate authoritarianism across Africa". Brookings, 19 nov. <https://www.brookings.edu/articles/how-digital-espionage-tools-exacerbate-authoritarianism-across-africa> (21 mars 2024).

al-Quds al-arabi (2023). "تونس تقرر تحفظها على مشروع القرار العربي: يساوي بين الجلاء والصحية ولا يدين جرائم الاحتلال" ("Tunisien rättfärdigar sin tveksamhet till det arabiska resolutionsutkastet: Jämför bodel och offer och fördömer inte ockupationens brott"). 28 okt. alquds.co.uk/تونس-تقرر-تحفظها-على-مشروع-القرار-العربي/ (läst 25 april 2024).

Amir, Sidi Ahmedould al- (2017). "العلاقات الإسرائيلية-الإفريقية.. الخروج من السر إلى العلن" ("De afrikansk-israeliska relationerna... utträdandet ur hemligheten i offentligheten"), Aljazeera studiecenter, 21 aug. <https://studies.aljazeera.net/ar/reports/2017/08/170821080843929.html> (läst 18 mars 2024).

Associated Press (2023). "Tunisian president's remarks on Storm Daniel have been denounced as antisemitic and prompt an uproar". 19 sept. <https://apnews.com/article/tunisia-president-saied-storm-daniel-antisemitic-remarks-d3ced7d5d0251a665fee6e96b1fac1d2> (läst 24 april 2024).

AU (2022). "Remarks of the Chairperson of the African Union Commission on the granting of observer state to the State of Israel". 6 febr. <https://au.int/en/pressreleases/20220206/remarks-chairperson-granting-observer-state-israel> (läst 7 mars 2024).

AU (2023). "Decisions, Declarations and Resolution of the Thirty-Six Ordinary Session of the Assembly of the Union" (Assembly/AU/Decl.2[XXXVI]). 19 febr. <https://au.int/fr/decisions/decisions-declarations-and-resolution-thirty-six-ordinary-session-assembly-union> (läst 19 mars 2024).

AU (2023). "Joint statement by the African Union Commission and the General Secretariat of the League of Arab States on the Grave Situation in Gaza", 15 okt. <https://au.int/en/pressreleases/20231015/african-union-and-league-arab-states-issue-joint-statement-gaza-crisis> (läst 7 mars 2024).

Augé, Benjamin (2020). "Israel-Africa Relations: What Can We Learn from the Netanyahu Decade?", Franska institutet för internationella relationer (Ifri). 4 nov. <https://www.ifri.org/en/publications/etudes-de-lifri/israel-africa-relations-what-can-we-learn-netanyahu-decade> (läst 19 mars 2024).

Bassist, Rina (2021). "For Israel's Acceptance to the AU as Observer Reveals Continental Divides", Moshe Dayan-centret för Mellanöstern- och Afrikastudier. 28 okt. <https://dayan.org/content/israels-acceptance-au-observer-reveals-continental-divides> (läst 11 mars 2024).

Ben Mahfoudh, Nadia & Imbert, Louis (2023). "Israël reconnaît la souveraineté du Maroc sur le Sahara occidental". *Le Monde*. 18 juli. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/07/18/israel-reconnait-la-souverainete-du-maroc-sur-le-sahara-occidental_6182465_3212.html (läst 7 mars 2024)

- Bousmid, Rym (2024). "Pourquoi l'Union africaine retire le statut d'observateur à Israël". *Jeune Afrique*. 27 febr. <https://www.jeuneafrique.com/1541375/politique/pourquoi-lunion-africaine-retire-le-statut-dobservateur-a-israel> (läst 19 mars 2024).
- Chivvis, Christopher S.; Usman, Zainab & Geaghan-Breiner, Beatrix (2023). "South Africa in the Emerging World Order". Carnegie Endowment for International Peace. 21 dec. <https://carnegieendowment.org/2023/12/21/south-africa-in-emerging-world-order-pub-91310> (läst 25 april 2024).
- Collas, Aurélie (2023). "Au Maroc, la rue continue de se mobiliser pour Gaza en dépit du rapprochement entre Rabat et Tel-Aviv". *Le Monde*. 25 okt. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/10/25/au-maroc-la-rue-continue-de-se-mobiliser-pour-gaza-en-depit-du-rapprochement-entre-rabat-et-tel-aviv_6196448_3212.html (läst 11 mars 2024).
- CVCE (2017). "Final Communiqué of the Asian-African conference of Bandung (24 April 1955)". Centre virtuel de la connaissance sur l'Europe. 1 mars. https://www.cvce.eu/en/obj/final_communique_of_the_asian_african_conference_of_bandung_24_april_1955-en-676237bd-72f7-471f-949a-88b6ae513585.html (läst 25 april 2024).
- Dadoo, Suraya (2023). "The African Union's muddled position on Israel". *New Arab*, 6 mars. <https://www.newarab.com/analysis/african-unions-muddled-position-israel> (läst 7 mars 2024).
- Dahmani, Frida & Marbot, Olivier (2023). "Guerre Israël-Hamas : Maroc, Algérie, Tunisie, des réactions contrastées". *Jeune Afrique*. 9 okt. <https://www.jeuneafrique.com/1490657/politique/guerre-israel-hamas-maroc-algerie-tunisie-des-reactions-contrastees> (läst 11 mars 2024).
- Database of Israeli Military and Security Export. <https://dimse.info> (databassökning 26 mars 2024).
- Donelli, Federico & Gonzalez-Levaggi, Ariel (2021). "Crossing Roads: The Middle East's Security Engagement in the Horn of Africa", *Global Change, Peace & Security*, Vol. 33. Nr. 1, s. 45–60.
- Eichner, Itamar (2014). "Behind the UN vote: How the Palestinian bid was defeated". *Y Net*. 31 december. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4609884,00.html> (läst 20 mars 2024).
- Ero, Comfort (2024). "The Trouble With 'the Global South'". *Foreign Affairs*. 1 april. <https://www.foreignaffairs.com/world/trouble-global-south> (läst 2 april 2024).
- Fabian, Emanuel (2023). "Israeli arms sales doubled in a decade, hit new record of \$12.5 billion in 2022". *Times of Israel*. 14 juni. <https://www.timesofisrael.com/israeli-arms-sales-doubled-in-a-decade-hit-new-record-of-12-5-billion-in-2022> (läst 19 mars 2024).
- Fabricius, Peter (2024). "Pretoria walks a tightrope on US relations". Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 28 mars. <https://issafrica.org/iss-today/pretoria-walks-a-tightrope-on-us-relations> (läst 29 april 2024).
- FN (2023). "UN General Assembly adopts Gaza resolution calling for immediate and sustained 'humanitarian truce'". 26 okt. <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142847> (läst 25 april 2024).
- FN (2023). "UN General Assembly votes by large majority for immediate humanitarian ceasefire during emergency session". 12 dec. <https://news.un.org/en/story/2023/12/1144717> (läst 25 april 2024).
- FN-OCHA (2024). "Hostilities in the Gaza Strip and Israel - reported impact | Day 163" 18 mars. <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-reported-impact-day-163> (läst 19 mars 2024).
- FN-UNOSAT (2024). "UNOSAT Gaza Strip Comprehensive Damage Assessment - January 2024", 1 febr. <https://unosat.org/products/3793> (läst 19 mars 2024).
- Foute, Franck (2023). "Paul Biya, meilleur allié africain d'Israël ?" *Jeune Afrique*. 26 okt. <https://www.jeuneafrique.com/1496990/politique/paul-biya-meilleur-allie-africain-disrael> (läst 14 maj 2024).
- France Info (2023). "Azali Assoumani, le chef de l'Etat comorien tient des propos « antisémites » lors d'un événement culturel [sic!]" 29 aug. <https://la1ere.francetvinfo.fr/mayotte/azali-assoumani-le-chef-de-l-etat-comorien-tient-des-propos-antisemites-lors-d-un-evenement-culturel-1424393.html> (läst 19 mars 2024).
- Gause III, F. Gregory (2023). "What the War in Gaza Means for Saudi Arabia". *Foreign Affairs*, 7 nov. <https://www.foreignaffairs.com/middle-east/what-war-gaza-israel-means-saudi-arabia> (läst 11 nov. 2023).

Gelvin, James L. (2021). *The Israel-Palestine Conflict: A History*. Cambridge: Cambridge University Press. 4:e uppl.

Gowan, Richard; Kumar, Devika Manish & Nicholson, Maya (2024). "The U.N. Is No Longer a Center of Gravity in Ukraine's Diplomatic War". *World Politics Review*. 22 febr. <https://www.worldpoliticsreview.com/ukraine-war-russia-united-nations> (läst 26 febr. 2024).

Götz, Elias; Gejl Kaas, Jonas & Knudsen, Kevin Patrick (2023). "How African states voted on Russia's war in Ukraine at the United Nations – and what it means for the West". *Danska institutet för internationella studier (DIIS)*. 15 nov. <https://www.diis.dk/en/research/how-african-states-voted-on-russias-war-in-ukraine-the-united-nations-and-what-it-means> (läst 13 maj 2024)

Hathaway, Oona A. (2024). "Taking Stock of ICJ Decisions in the 'Ukraine v. Russia' Cases—and implications for South Africa's case against Israel". *Just Security*. 5 febr. <https://www.justsecurity.org/91781/taking-stock-of-icj-decisions-in-ukraine-v-russia-cases-and-implications-for-south-africas-case-against-israel> (läst 19 mars 2024).

Hochet-Bodin, Noé (2024). "Israël définitivement mis au ban de l'Union africaine". *Le Monde*. 18 febr. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2024/02/18/israel-definitivement-mis-au-ban-de-l-union-africaine_6217216_3212.html (läst 19 mars 2024).

Holmquist, Erika; Lindh, Aras; Lund, Aron; Neuman Bergenwall, Samuel & Serveta, Marianna (2024). "Gazakriget: Regionala reaktioner" (FOI Memo 8243). 11 okt. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Huber, Daniela (2024). "Israel/Palestine and the Normative Power of the 'Global South'" (IAI Commentaries 24/14). *Italienska institutet för internationella frågor (IAI)*. 22 mars. <https://www.iai.it/en/publicazioni/israelpalestine-and-normative-power-global-south> (läst 25 april 2024).

ICJ (2023). "Press release 2023/77". 29 dec. <https://www.icj-cij.org/index.php/case/192> (läst 14 maj 2024).

ICJ (2024). "Summary of the Order of 26 January 2024" (192-20240126-SUM-01-00-EN). 26 jan. <https://www.icj-cij.org/node/203454> (läst 19 mars 2024).

ICJ (inget datum). "List of All Cases" <https://www.icj-cij.org/list-of-all-cases> (läst 25 april 2024).

IPC (2024). "Gaza Strip: Acute Food Insecurity Situation for 15 February - 15 March 2024 and Projection for 16 March - 15 July 2024". *Integrated Food Security Phase Classification*. 18 mars. <https://www.ipcinfo.org/ipc-country-analysis/details-map/en/c/1156872/?iso3=PSE> (läst 18 mars 2024).

Israeliska premiärministerns kansli (2016). "PM Netanyahu Leaving on Historic Visit to Africa". 3 juli. <https://www.gov.il/en/departments/news/spokeafrica030716> (läst 11 mars 2024).

Israeliska utrikesministeriet (2024). "President Herzog meets with President Embaló of Guinea-Bissau". 3 mars. <https://www.gov.il/en/pages/president-herzog-meets-with-president-embalo-of-guinea-bissau-3-mar-2024> (läst 29 april 2024).

Israels FN-representation i Genève (2017). "PM Netanyahu addresses ECOWAS Africa-Israel Summit". 4 juni. <https://embassies.gov.il/UnGeneva/NewsAndEvents/Pages/PM-Netanyahu-addresses-ECOWAS-Africa-Israel-Summit-4-June-2017.aspx> (läst 7 mars 2024).

Jakes, Lara; Kershner, Isabel; Alami, Aida & Halbfinger, David M. (2020). "Morocco Joins List of Arab Nations to Begin Normalizing Relations With Israel". *New York Times*. 10 dec. <https://www.nytimes.com/2020/12/10/world/middleeast/israel-morocco-trump.html> (läst 26 april 2024).

Jerusalem Post (2024). "We will continue to support Israel' Malawi FM during embassy inauguration ceremony". 18 april. <https://www.jpost.com/israel-news/article-797765> (läst 29 april 2024).

Jeune Afrique, "Guerre Israël-Hamas : l'Afrique du Sud rappelle ses diplomates pour « consultations »", 6 nov. 2023, <https://www.jeuneafrique.com/1501173/politique/guerre-israel-hamas-lafrique-du-sud-rappelle-ses-diplomates-pour-consultations> (läst 6 mars 2024).

Jordaan, Eduard (2008). "Barking at the Big Dogs: South Africa's Foreign Policy Towards the Middle East". *The Round Table*. Vol. 97. Nr. 397, s. 547–59.

Karlsson, Malin (2024). "A Preliminary Analysis of Naval Operations in the Red Sea: Aspides and Operation Prosperity Guardian" (FOI Memo 8486). 11 april. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Kozłowski, Nina (2024). "Maroc-Israël : la normalisation, un rêve brisé ?". *Jeune Afrique*. 3 jan. <https://www.jeuneafrique.com/1513779/politique/maroc-israel-la-normalisation-un-reve-brise> (läst 11 mars 2024).

Landau, Noa (2019). "Israel, Chad Renew Diplomatic Ties That Were Severed in 1972". *Haaretz*, 20 jan. <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-01-20/ty-article/netanyahu-set-to-arrive-in-chad-and-re-establish-the-ties-cut-in-1972/0000017f-e689-dea7-adff-f7fb0aa80000> (läst 30 april 2024).

Le Gouriellec, Sonia (2023). "Israël-Hamas : les pays d'Afrique subsaharienne dans la guerre de Soukkot". *Le Grand Continent*. 20 okt., <https://legrandcontinent.eu/fr/2023/10/20/israel-hamas-les-pays-dafrique-subsaharienne-dans-la-guerre-de-soukkot> (läst 14 mars 2024).

Le Monde (2023). "L'Afrique divisée après l'attaque du Hamas contre Israël". *Le Monde Afrique*. 9 okt. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2023/10/09/l-afrique-divisee-apres-l-attaque-du-hamas-contre-israel_6193381_3212.html (läst 11 mars 2024).

Levey, Zach (2004). "Israel's Strategy in Africa, 1961–67". *International Journal of Middle East Studies*. Nr. 36, s. 71–87.

Levey, Zach (2008). "Israel's Exit from Africa, 1973: The Road to Diplomatic Isolation". *British Journal of Middle Eastern Studies*. Vol. 35. Nr. 2, s. 204–26.

Lis, Jonathan (2023). "Israeli Representative Removed From African Union Summit", *Haaretz*, 18 febr. <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-02-18/ty-article/.premium/israeli-representative-removed-from-african-union-summit/00000186-6423-dba0-a5c6-767fef620000?lts=1709820990190> (läst 7 mars 2024).

Lis, Jonathan (2023). "Sudan to Advance Normalization With Israel, Three Years After Signing Deal, Official Says". *Haaretz*. 2 febr. <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-02-02/ty-article/.premium/israeli-official-sudan-expected-to-join-abraham-accords/00000186-0f03-d840-a78e-7f8b30c00000> (läst 23 april 2024).

MacFarquhar, Neil (2023). "Developing World Sees Double Standard in West's Actions in Gaza and Ukraine". *New York Times*. 23 okt. <https://www.nytimes.com/2023/10/23/us/ukraine-gaza-global-south-hypocrisy.html> (25 april 2024).

Mack, Eitay (2021). "When Israel supported boycotts against a white supremacist regime". *+972 Magazine*. 10 mars. <https://www.972mag.com/israel-rhodesia-boycott> (läst 26 mars 2024).

Magome, Mogomotsi (2023). "South African lawmakers vote in favor of closing Israel's embassy and cutting diplomatic ties". *Associated Press*. 21 nov. <https://apnews.com/article/south-africa-israel-ambassador-recall-gaza-bb30d780d0d33f2220dc08bf032a5738> (läst 26 mars 2024).

Marczak, Bill; Scott-Railton, John; Prakash Rao, Siddharth; Anstis, Siena & Deibert, Ron (2020). "Running in Circles: Uncovering the Clients of Cyberespionage Firm Circles". *Citizen Lab*, 1 dec. <https://citizenlab.ca/2020/12/running-in-circles-uncovering-the-clients-of-cyberespionage-firm-circles> (läst 26 mars 2024).

Melman, Yossi (2023). "Eritrea No Longer Serves Israel's Security Interests. It's Time to Cut Ties". *Haaretz*. 7 sept. <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-09-07/ty-article/.premium/eritrea-no-longer-serves-israels-security-interests-its-time-to-cut-ties/0000018a-6bb5-dfd9-ad9f-efb504860000> (läst 2 maj 2024).

Millecamps, Matthieu & Toulemonde, Marie (2023). "Soutien à Israël, « appui » au Hamas... Quelles sont les positions des Africains ?". *Jeune Afrique*. 12 okt. <https://www.jeuneafrique.com/1492558/politique/soutien-a-israel-appui-au-hamas-appel-a-la-paix-queles-sont-les-positions-des-pays-africains> (läst 26 mars 2024).

Mohammed Ali, Abdelqader (2021). "إستراتيجية العودة الإسرائيلية إلى أفريقيا.. الدوافع والأدوات" ("Israel's strategy for att återvända till Afrika: Drivkrafter och medel"), *Aljazeera*. 19 febr. aljazeera.net/politics/2024/2/19/إستراتيجية-العودة-الإسرائيلية-إلى-أفريقيا (läst 11 mars 2024).

Myeni, Thabi (2022). "South Africa calls for Israel to be declared an 'apartheid state'". Aljazeera English. 26 juli. <https://www.aljazeera.com/news/2022/7/26/south-africa-calls-for-israels-proscription-as-apartheid-state> (läst 25 april 2024).

Ningthoujam, Alvite (2023). "Israel in Africa: Old and New Partners" (BESA Center Perspectives Paper nr. 2 208.) Begin-Sadat-centret för strategiska studier. 20 juli, <https://besacenter.org/israel-in-africa-old-and-new-partners> (läst 20 mars 2024).

Normark, Magnus; Lindblad, Anders; Norqvist, Anders; Sandström, Björn & Waldenström, Louise (2005). *Israel and WMD: Incentives and Capabilities* (FOI-R--1734--SE). Januari. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

OAU (1964). "Border Disputes Among African States [sic!]" (AHG/Res. 16(I)). <https://www.peaceau.org/en/article/border-disputes-among-african-states> (läst 29 april 2024).

OAU (1975). "Resolution of the Question of Palestine" (AHG/Res. 77 [XII]). <http://archives.au.int/handle/123456789/802> (18 mars 2024).

Oded, Arye (2010). "Africa in Israeli Foreign Policy—Expectations and Disenchantment: Historical and Diplomatic Aspects". *Israel Studies*. Vol. 15, nr. 3, s. 121–42.

Oweis, Khaled (2024). "الاتحاد الإفريقي يمنع وفداً إسرائيلياً من دخول مقرة" ("Afrikanska unionen hindrar en israelisk delegation från att besöka dess högkvarter"). al-Sharq. 15 febr. <https://asharq.com/politics/80360/-الاتحاد-الإفريقي-يمنع-وفدا-إسرائيليا-من-دخول-مقره> (läst 11 mars 2024).

Palestinas FN-observatörsrepresentation (inget datum). "Diplomatic Relations". palestineun.org/about-palestine/diplomatic-relations (läst 11 mars 2024).

Pilling, David & Mark, Monica (2024). "The young South Africans rethinking Nelson Mandela's legacy". *Financial Times*. 24 april. <https://www.ft.com/content/2bfe3bf9-8666-43f9-9f5c-ed3d8bc64560> (läst 25 april 2024).

Polakow-Suransky, Sasha (2024). "What South Africa Really Won at the ICJ". *Foreign Policy*. 1 febr. <https://foreignpolicy.com/2024/02/01/south-africa-israel-gaza-genocide-icj-global-south-ukraine> (läst 19 mars 2024).

Ravid, Barak (2009). "Lieberman to Make First Trip to Africa by Israel FM in 20 Years". *Haaretz*. 1 sept. <https://www.haaretz.com/2009-09-01/ty-article/lieberman-to-make-first-trip-to-africa-by-israel-fm-in-20-years/0000017f-e176-d7b2-a77f-e3776fa30000> (läst 14 mars 2024).

Reed, John (2016). "Israel looks to Africa for new allies". *Financial Times*. 30 mars. <https://www.ft.com/content/2c4123a8-ef59-11e5-9f20-c3a047354386> (läst 11 mars 2024).

Refugees International (2024). "Siege and Starvation: How Israel Obstructs Aid to Gaza". 7 mars. <https://www.refugeesinternational.org/reports-briefs/siege-and-starvation-how-israel-obstructs-aid-to-gaza> (läst 19 mars 2024).

Reuters (2002). "Mbeki: Israel Repeating Mistakes of Apartheid Rulers". *Haaretz*. 12 april. <https://www.haaretz.com/2002-04-12/ty-article/mbeki-israel-repeating-mistakes-of-apartheid-rulers/0000017f-e6b8-dc7e-adff-f6bdefda0000> (18 april 2024).

Reuters (2023). "President Weah steps in to reverse Liberia's U.N. vote against Gaza ceasefire". 10 okt. <https://www.reuters.com/world/africa/president-weah-steps-reverse-liberias-un-vote-against-gaza-ceasefire-2023-12-19> (läst 29 april 2024).

Reich, Bernard (1964). "Israel's Policy in Africa". *Middle East Journal*, vol. 18, nr. 18, s. 14–26.

Sallam, Hesham (2023). "The Egyptian Public and the War on Gaza". *Middle East Report*. No. 309. Winter. <https://merip.org/2024/01/sisi-the-egyptian-public-and-the-war-on-gaza> (läst 11 april 2024)

Salman, Abeer; McCluskey, Mitchell; Dahman, Ibrahim; Tanno, Sophie; Liptak, Kevin & Lee, M. J. (2024). "Netanyahu again rejects Palestinian sovereignty amid fresh US push for two-state solution", CNN. 21 jan. <https://edition.cnn.com/2024/01/21/middleeast/netanyahu-palestinian-sovereignty-two-state-solution-intl/index.html> (läst 21 mars 2024).

Salman, Yaron (2021). "The Security Element in Israel-Africa Relations", i Institutet för nationella säkerhetsstudier (INSS) *Strategic Assessment*. Vol. 24. Nr. 2. April 2021, s. 38–53.

Singh, Priyal & Gopaldas, Ronak (2024). "South Africa's ICJ case has already altered its foreign policy space". Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 24 jan. <https://issafrica.org/iss-today/south-africas-icj-case-has-already-altered-its-foreign-policy-space> (läst 29 april 2024).

Sokol, Sam & Lis, Jonathan (2021). "19 Years After Its Ouster, African Union Reinstates Israel as Observer Country". *Haaretz*. 22 juli. <https://www.haaretz.com/israel-news/2021-07-22/ty-article/premium/19-years-after-its-ouster-african-union-reinstates-israel-as-an-observer-country/0000017f-e6d4-da9b-a1ff-eeff559d0000> (läst 11 mars 2024).

Storey, Henry (2023). "India's Gaza dilemma". *The Interpreter*. The Lowy Institute. 16 nov. <https://www.loyyinstitute.org/the-interpreter/india-s-gaza-dilemma> (läst 24 april 2024).

Stuenkel, Oliver (2023). "Why the Global South Is Accusing America of Hypocrisy". *Foreign Policy*. 2 nov. <https://foreignpolicy.com/2023/11/02/israel-palestine-amas-gaza-war-russia-ukraine-occupation-west-hypocrisy> (25 april 2024).

SVT (2024). "Avslöjar: Sveriges ambassad i Kongo-Kinshasa måltavla för spioneri". 29 maj. <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/avslojar-sveriges-ambassad-i-kongo-kinshasa-maltavla-for-spioneri> (läst 17 juni 2024).

The Economist (2024). "South Africa's support for the Palestinian cause has deep roots". 11 januari. <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2024/01/11/south-africas-support-for-the-palestinian-cause-has-deep-roots> (läst 26 mars 2024).

Thurston, Alex (2023). "Africans see hypocrisy in US policy on Israel in Gaza". *Responsible Statecraft*, 13 nov. <https://responsiblestatecraft.org/africa-israel-gaza> (läst 19 mars 2024).

Times of Israel & Ahren, Raphael (2017). "Israel and Senegal mend fences after UN resolution spat". *Times of Israel*. 4 juni. <https://www.timesofisrael.com/israel-and-senegal-mend-fences-after-un-resolution-spat> (läst 24 april 2024).

TT-AFP (2019). "Ett steg mot frihet för Chagosöarna". *Svenska Dagbladet*. 22 maj. <https://www.svd.se/a/8mOkWx/omrostning-steg-mot-frihet-for-chagosorna> (läst 29 april 2024).

Världsbanken. World Integrated Trade Solution. <https://wits.worldbank.org> (databassökning 26 mars 2024).

Wezeman, Siemon T. (2011). "Israeli Arms Transfers to Sub-Saharan Africa". Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri). Oktober. <https://www.sipri.org/publications/2011/sipri-background-papers/israeli-arms-transfers-sub-saharan-africa> (läst 25 april 2024).

Woldemichael, Shewit (2021). "Israel's accreditation to the AU is dividing Africa". Institutet för säkerhetsstudier (ISS). 9 sept. <https://issafrica.org/iss-today/israels-accreditation-to-the-au-is-dividing-africa> (läst 29 april 2024).

Wootliff, Raoul (2017). "Landmark Israel-Africa summit canceled following boycott threats". *Times of Israel*. 11 sept. <https://www.timesofisrael.com/israel-africa-summit-canceled-following-boycott-threats> (läst 19 mars 2024).

Yaari, Ehud (2023). "The Fighting in Sudan Threatens Peace Efforts with Israel". Washingtoninstitutet för närmre östern-politik. 21 april. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/fighting-sudan-threatens-peace-efforts-israel> (läst 11 mars 2024).

Zaboun, Kifah (2017). "إلغاء القمة الأفريقية - الإسرائيلية في توغو" ("Det afrikansk-israeliska toppmötet i Togo ställs in"), *al-Sharq al-Awsat*. 11 sept. <https://www.aawsat.com/home/article/1021676/-إلغاء-القمة-الأفريقية-الإسرائيلية-في-توغو> (läst 7 mars 2024).

